

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒

เรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส

ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา

ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาค ๓

พิมพ์ในารปตงศพ

นางรัชฎกิจพัฒนา (เทียบ ทวีศรี)

เมื่อปีเถาะ พ. ศ. ๒๔๗๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ

ถนนบำรุงเมือง ในพระนคร

คำนำ

จดหมายเหตุพ่อค้าฝรั่งเศ็ดที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ศาสตราจารย์ ยอชเซเดต์ เถรานุกการราชบัณฑิตยสภาได้ขอคัดมาจากประเทศฝรั่งเศ็ด คราวออกไปเยี่ยมบ้านเรือนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ราชบัณฑิตยสภาได้จัดให้มีผู้แปลไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร ตามรายการที่ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดต์ จดมาให้ว่าได้พบแหล่งหนังสือเหล่านี้ ๕ แห่ง คือที่กระทรวงว่าการเมืองชั้นแห่ง ๓ เป็นรายการแต่จดหมายต่าง ๆ ที่รัฐบาลฝรั่งเศ็ดได้รับจากประเทศสยาม ที่กระทรวงทหารเรือแห่ง ๓ เป็นสำเนาจดหมายและคำสั่งต่าง ๆ ที่ได้ส่งมายังประเทศสยาม ที่กระทรวงต่างประเทศแห่ง ๓ เป็นสำเนาหนังสือสัญญาและรายงานสำคัญที่คณะทูตานุทูตฝรั่งเศ็ด ซึ่งเข้ามาเมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทำเด้นขอเด้นาบทักกระทรวงต่างประเทศไว้ ที่หอสมุดสำหรับพระนครแห่ง ๓ เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวกับเมืองไทยในเวลานั้น มีทั้งต้นฉบับและสำเนาจดหมายเหตุที่เก็บอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดต์ ขอคัดมาได้ในคราวนั้นแต่ ๓ แห่ง ที่กระทรวงทหารเรือยังไม่ได้มา แต่หวังใจว่าจะได้มาในไม่ช้า

จดหมายเหตุคณะพ่อค้าฝรั่งเศ็ด ที่เข้ามาตั้ง ครังกรุงศรีอยุธยาว่า โดยรูปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพงศาวดารก็คล้ายกับจดหมายเหตุคณะบาท

หลวงฝรั่งเศษ ผิดกันแต่ความมุ่งหมายของคณะ คือพวกบาทหลวง
 มุ่งหมายในการล่าชื่อนามาก มีเหตุการณ์อันใดเกี่ยวแก่ล่าชื่อนาก็จด
 โดยพิสดาร พวกพ่อค้าผู้มุ่งมากอยู่ในการค้าขาย ก็จดรายละเอียด
 ไปในทางค้าขาย ส่วนประวัติของบ้านเมืองใครรู้เห็นอย่างไรก็จด
 อย่างนั้น ข้อความจึงตรงกันบ้าง ผิดเพี้ยนกันบ้าง เพราะเป็น
 ธรรมดาของคนภายนอกจะล่วงรู้เหตุการณ์บ้านเมืองภายในให้ละเอียด
 นั้นยาก จุดหมายเหตุที่คนในสมัยนั้นจดไว้ ถึงจะไม่แจ่มแจ้ง
 ที่เดียว ก็ยังเป็นหนังสือที่ช่วยความรู้ในพงศาวดารสมัยนั้น เพราะ
 เป็นเรื่องที่ไต่สืบแก่หวัเห็นด้วยตาใกล้ความจริง โดยมาก

หนังสือเรื่องนตอตนรธาฉบับพิศัยสภาได้อนุญาตให้พิมพ์ ไปแล้ว
 ๒ ภาค ภาค ๑ อยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๐ ภาค ๒ อยู่ใน
 ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๓ ภาคนี้เป็นภาคที่ ๓ นับเป็นประชุมพงศาว
 ดารภาคที่ ๔๒ ขุนรัชฎกิจพัฒน์ (สมบัติ ทวีศรี) พิมพ์ในารปลง
 ศพนางรัชฎกิจพัฒน์ (เทียบ ทวีศรี) ผู้เป็นภรรยา หวังใจว่าผู้ได้
 รัับไปอ่านคงจะพอใจและอนุโมทนา.

พิศัยสภา

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๒๗ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ประวัติ

นางรัชฎิกิจพิพัฒน์ เทียบ ทวีศรี เป็นบุตรนายเทศ นางเบ็ว
ทวีศรี เป็นบุตรคนที่หนึ่ง เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี ๕ ค่ำ เดือน ๕
ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๓๕ ต่อมาเกิดน้องอีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิง แต่ได้ตาย
เสียแต่อายุยังเยาว์ นางรัชฎิกิจพิพัฒน์อายุได้ ๑๓ ปี นางเบ็วผู้
เป็นมารดา ก็ตายจากไปอีก ในระหว่างนั้นมีนางเหรียญเป็นเพื่อน
บ้าน เป็นผู้รักใคร่กันกับนางเบ็วผู้เป็นมารดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่
ได้อุปการะเลี้ยงดูตลอดมาจนถึงอายุ ๒๓ ปี จึงได้ทำการสมรส ใน
ระหว่างอยู่กับสามีได้มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คนหนึ่งเป็นชายเกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๘ อีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิงเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ครั้นถึงวัน
ที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ นางรัชฎิกิจพิพัฒน์ เริ่มป่วยเป็นโรคไตพิการ
แพทย์ที่มมีความรู้แผนปัจจุบันและโบราณ ได้รักษาพยาบาลโดย
เต็มมือ อาการมีแต่ประทังและชืด ถึงวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘
นางรัชฎิกิจพิพัฒน์ถึงแก่กรรม คำณวนอายุได้ ๓๕ บริบูรณ์ เมื่อยัง
มีชีวิตอยู่ ตั้งแต่มิได้ทำการสมรสก็ดี หรือทำการสมรสแล้วก็ดี
เป็นผู้ประกอบไปด้วยความสุจริตใจอดทนต่อกิจการ ในการที่
แต่งหาทรัพย์ และเป็นผู้เก็บหอมรอมริบ รู้การได้เสียซึ่งสมควร
และไม่สมควร นอกจากนั้นเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศรัทธาว่า
การปฏิบัติตนไปในทางดีงาม มีความโอบอ้อมอารีเป็นต้นถึง
แห่งญาติมิตร โดยมาก

สารบัญ

ว่าด้วยราชทูตสยามถึงเมืองบันด้า	หน้า ๓
ว่าด้วยการรับราชทูตที่อังกฤษ	,, ๒
ราชทูตสยามออกจากอังกฤษ	,, ๓
ว่าด้วยกำหนดจะให้ราชทูตสยามเที่ยวดูสถานที่ต่าง ๆ	,, ๔
ว่าด้วยรายการที่รับราชทูตสยาม	,, ๖
ว่าด้วยราชทูตสยามไปตตะคอน	,, ๑๓
ว่าด้วยราชทูตสยามเที่ยวดูตตะคอนเมืองไทย	,, ๑๒
ว่าด้วยรายการจากตตะคอนของราชทูตสยาม	,, ๑๓
ว่าด้วยเชอวาเตียเคอ โสมของทูตฝรั่งเศสเข้ามาสยาม	,, ๑๕
ว่าด้วยเชอวาเตียเคอ โสมของมาถึงปากน้ำเจ้าพระยา	,, ๑๕
ว่าด้วยไทยรับรองเชอวาเตียเคอ โสมของ	,, ๑๖
เชอวาเตียเคอ โสมของขอให้ทางฝรั่งเศสคอยรับรองราชทูต ไทยให้เกียรติยศอย่างที่ท่านเข้ามา	,, ๑๗
บันทึกต่าง ๆ ที่ฝรั่งเศสเตรียมรับราชทูตสยาม	,, ๑๘
ระยะทางทูตสยามแต่เมืองเบรตต์ถึงปารีส	,, ๒๘
ว่าด้วยราชทูตสยามเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแต่เที่ยวชม สถานที่ต่าง ๆ	,, ๓๗

บันทึกการราชทูตสยามกลับจากปารีส	หน้า ๔๓
บันทึกของบาทหลวงตาซาเรื่องราชทูตสยามไปเมืองปารีส	„ ๕๒
ถ้อยคำที่ราชทูตสยามทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแด่ราชวงศ์ เมือเวตาเฝ้า	„ ๕๖
ถ้อยคำที่ราชทูตสยามทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแด่ราชวงศ์ เมือทตตา	„ ๖๘

หอสมุดสาขา วังท่าพระ

จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส

ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา

ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(ต่อจากภาค ๒ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒)

ประเทศสยาม ค.ศ. ๑๖๘๑ (พ.ศ. ๒๒๒๓)

ข้อความย่อสั้นและคัดจากจดหมายเหตุต่าง ๆ

อันกล่าวถึงการรับรองราชทูตของพระเจ้ากรุงสยาม
วันที่ ๒๕ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๑ (พ.ศ. ๒๒๒๓)

คัดจากจดหมายมองซิเออร์กิลเดมเขียนจากเมืองบันดัม
ถึงผู้อำนวยการบริษัทฝรั่งเศสฝ่ายอินเดียตะวันออก

เรือชื่อเดอไวคร ได้มาถึงเมืองหนพร้อมด้วยราชทูตสยาม ๓ นาย
เมื่อวันที่ ๓๐ (มกราคม) ได้เดินทาง ๑๖ วันจึงถึง เมื่อวันที่ ๑๕
(มกราคม) ราชทูตสยามได้ขึ้นบก มองซิเออร์กิลเดมได้ไปรับ
ราชทูตสยามบนเรือ และได้พาไปส่งที่บ้านซึ่งได้จัดเตรียมไว้โดย
ให้เกียรติยศแก่ราชทูตสยามทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ มองซิเออร์กิล
เดมได้ให้เอาพรหมอย่างดีที่สุดที่จะหาได้ ไปบูในที่พักของราชทูตสยาม

เพื่อแสดงให้ราชทูตเห็นว่าประเทศฝรั่งเศสมีความนับถือไทยและบริษัท
ฝรั่งเศส มีความ ปรารถนา ใน พระราชไมตรี ของพระเจ้ากรุงสยาม ด้วย
ราชทูตสยามได้เห็นจัดการรับรองเช่นนี้ก็มีความยินดีมาก และได้
แสดงให้เห็นว่า การที่ มอง ชิเออร์ กัดเตม ได้จัดการ รับ รอง ให้เป็น
เกียรติยศเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ราชทูตสยามจะไม่มีเวลาดำเนิน

ราชทูตสยามได้ คำนึงถึง ราชบรรณาการ และของฝาก มาด้วย
เป็นอันมาก เครื่องราชบรรณาการนั้นสำหรับถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
และพระราชินี และมีของสำหรับพระราชทานมกุฎราชกุมาร
ท่านดุ๊กคอดิยังและคนอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก

ก.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

สำเนาคำสั่งของสังฆราชเคอเมเตโลโปลิส เขียนที่กรุงศรี
อยุธยา ให้ไว้แก่มองชิเออร์วาเซและมองชิเออร์ปาสโก มิซัน
นารีฝรั่งเศสซึ่งจะกำกับราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้า
กรุงสยาม

ก.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) วันเดือนไม่มี

จดหมายมองชิเออร์แฟ้มาเนล ถึง มาควิสเคอเซเนเล

มองชิเออร์แฟ้มาเนลนำส่งจดหมายฉบับ ๓ ที่นักพรตผู้ ๓ ที่มา
กับราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม ได้เขียนถึงสังฆราช
เคอเมเตโลโปลิส

มองซิเออร์แฟมาเนต บอกมาว่าที่ประเทศอังกฤษได้จัดการต้อนรับราชทูต (เฮนวอย) ด้ยามอย่างดีมาก มองซิเออร์จึงหวังใจว่าเมื่อถึงฝรั่งเศสแล้ว คงจะต้อนรับราชทูตด้ยามดียิ่งกว่าที่ประเทศอังกฤษขึ้นไปอีก เพราะเห็นว่าถ้าราชทูตด้ยามได้รู้ด้กพอใจด้กัก็จะเป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสด้กัยิ่งด้กั มองซิเออร์แฟมาเนตเชื่อว่าเวลายราชทูตด้ยามกำลังเดินทางไปกรุงปารีสอยู่ด้กัแล้ว และราชทูต (เฮนวอย) ด้ยามอยากจะทราบว่าจะให้ปฏิบัติการอย่างไร เป็นส่วนตัวไม่ใช่ไปใ้ราชการจนกว่าจะกลับหรืออย่างไร มองซิเออร์แฟมาเนตถามว่าจะไม่ควรพาราจทูตไปชมตำบลเวอซาย ตำบลแซนค์เยอร์แมง วังเดอตูฟร์ด้กัด้วยหรืออย่างไร และมองซิเออร์แฟมาเนต ออกความเห็นว่ ควรจะทำให้ราชทูตด้ยามเข้าใจ และรู้ด้กัใ้การที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีไชยชนะใ้การสงครามด้กัด้วย

วันที่ ๗ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

คัดจากจดหมายมองซิเออร์แฟมาเนต

ถึง มากวิศเดอเซเนเล

มองซิเออร์แฟมาเนต นำด้กั จดหมาย ถึง มองซิเออร์เดอครีวซ์ฉบับ ๑ เพราะข้าราชการไทยได้รับคำด้กัให้ไปหามองซิเออร์เดอครีวซ์ และข้าราชการไทยได้นำของด้กัต่าง ๆ จะมอบกับมองซิเออร์เดอครีวซ์ด้กัด้วย ของด้กัต่าง ๆ นี้จะควรแจกจ่ายให้ใครหรือจะควรเอาไปทำอะไร

ก็แล้วแต่มองซิเออร์เดอครวซ์จะเห็นควร ราชทูต (เฮนวอย) ด้ยามได้ออกจากกรุงลอนดอนแล้ว และได้ตั้งเรือพระที่นั่งย้อยของ พระเจ้ากรุงอังกฤษ มองซิเออร์แฟมาเนตเข้าใจว่าในเวลาเช้าราชทูต ด้ยามคงจะได้ออกจากเมืองคาเดแด้ว ถ้ามองซิเออร์แฟมาเนตทราบ ว่าราชทูต (เฮนวอย) ด้ยามได้มาถึงเมื่อใด ก็จะได้รับแจ้งความ ไปให้มองซิเออร์แคตรำโบทราบโดยเร็ว เพื่อผู้ทมนาทจะคอยต้อนรับ ราชทูตที่ตามตแซนตเคินช่นจะได้ออกตัวทัน มองซิเออร์แฟมาเนต คอยรับคำสั่งเรื่องรถม้าซึ่งราชทูตด้ยามจะต้องการใช้ ในระหว่างเวลา ที่พักอยู่ที่กรุงปารีส

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์คูเมตซันดาบลซำบอค์

วันที่ ๘ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ด้วยพระเจ้าแผ่นดิน (ฝรั่งเศส) ได้มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าแจ้งมา ยังท่านว่า ในไม่ช้าจะมีราชทูต (เฮนวอย) ของพระเจ้ากรุงด้ยาม จะมาถึงกรุงปารีสอยู่แล้ว เพราะฉนั้นจึงมีพระราชประสงค์ให้ท่าน ได้ออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานพาราชาทูต (เฮนวอย) ของพระเจ้ากรุง ด้ยาม ไปดูพระราชวังคิเดอรี พระราชวังเลอตูฟร์แตกตั้งเก็บของ หตวงด้วย

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์บองตัง ลงวัน ๆ เดียวกัน

ด้วยพระเจ้าแผ่นดิน (ฝรั่งเศส) ได้มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าแจ้งให้
ท่านทราบว่า ในไม่ช้า ราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม
๒ นายจะได้มาถึงกรุงปารีสอยู่แล้ว จึงมีพระราชประสงค์ว่า เมื่อ
ราชทูตสยามได้มาถึงพระราชวังเวอซายแล้ว ก็ให้ท่านพาราทูตไป
ชมพระราชวังและคำบถเวอซายในแห่งที่ตงามทุก ๆ แห่ง

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์แฟมาเนล

ลงวันที่ ๗ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ข้อความในจดหมายของท่านอันไม่มีวันเดือนซึ่งท่านได้มีมายัง
ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าได้นำความกราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรง
ทราบทุกประการแล้ว พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงเห็นชอบด้วยในการ
ที่จะพาราทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยามไปดูสถานที่ต่าง ๆ
ในเมืองแฟตนเคอร์ตตลอดจนถึงเมืองคันทีก เมื่อท่านได้รับจดหมาย
ฉบับนี้แล้ว ถ้าราชทูตสยามยังไม่ถึงเมืองคาเดก็ให้ท่านคอยอยู่ เมื่อ
ราชทูตมาถึงเมื่อใดก็ให้พาราทูตไปดูสถานที่ต่าง ๆ ทุกแห่ง แล้ว
จึงพามายังกรุงปารีส

ข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นข้อความอ้างถึงจดหมายที่มีไปถึง
มองซีเออร์ของคังและมองซีเออร์คูเมตซ์

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์แคลร์โบ

ลงวันที่ ๑๑ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ในเวลาที่ราชทูต (เฮนวอย) สยามมาพักอยู่ที่กรุงปารีสนั้น
เป็นการจำเป็นที่จะต้องหารถไว้ให้ราชทูตใช้ เพราะฉะนั้นให้ท่านสั่ง
ให้จัดหารถไว้ให้ราชทูตสยามใช้ ตลอดเวลาที่ราชทูตจะได้พักอยู่ใน
กรุงปารีส

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์แฟมาเนล ลงวันเดียวกัน

ด้วยข้าพเจ้าได้รับจดหมายของท่านลงวันที่ ๗ เดือนนี้ กับ
จดหมายของท่านที่ส่งมาให้มองซีเออร์เดอกรวีซนั้น ก็ได้รับแล้ว
เหมือนกัน ข้าพเจ้าได้สั่งมองซีเออร์แคลร์โบไปแล้วให้จัดหารถไว้
สำหรับราชทูต (เฮนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยามในเวลาที่ราชทูต
จะได้พักอยู่ในกรุงปารีส และในข้ออื่น ๆ ที่ท่านได้ขอรับรองมาสำหรับ
ราชทูตนั้น ข้าพเจ้าได้จัดส่งไปเสร็จแล้ว

วันที่ ๑๔ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

คัดจากจดหมายมองซิเออร์วาเซมิชัณนารีณกรุงปารีส

ถึง มากวิศเคอเซเนเล

ด้วยพระเจ้ากรุงสยามได้คัดเด็กให้ข้าพเจ้ามาพร้อมกับราชทูต (เอนวอย) ของพระองค์ ข้าพเจ้าจึงขอแจ้งให้ท่านทราบว่าราชทูตสยามได้มาถึงกรุงปารีสแล้ว ข้าพเจ้าจะได้รอรับคำสั่งของท่านแล้ว แต่ท่านจะได้สั่งมา เพื่อจะได้จัดการทั้งปวงให้สมพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงสยามต่อไป

คัดจากจดหมายมากวิศเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์แฟมานเนล

ลงวันที่ ๒๐ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

เขียนที่ตำบลฟอนเตนบโล

ถ้ามองซิเออร์วาเซมิชัณนารีณ (เอนวอย) สยามจะมาที่นี่ได้จะเป็นการดี เพราะฉะนั้นขอท่านได้บอกให้มองซิเออร์วาเซมิชัณนารีณด้วย และให้มองซิเออร์วาเซมาถึงก่อนวันจันทร์ที่ ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าอาหารการรับประทานของราชทูต (เอนวอย) สยาม ตั้งแต่วันที่ ๕ เดือนตุลาคมซึ่งเป็นวันถึงเมืองคาเต ถึงวันที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน เป็นเงินรวม ๒๐๒๓ แฟรง

ค่ารถและค่าพาหนะต่าง ๆ ตั้งแต่เมืองคาเตถึงกรุงปารีส ค่า
 เช่าบ้านและค่าเช่ารถที่กรุงปารีสรวมเป็นเงิน ๓๐๐๖ แฟรง
 รวมทั้งสิ้น ๓๐๒๗ แฟรง

คัดจากจดหมายเหตุ แมคูร์กาลัง
 ประจำเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔
 (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๓๐๖

ราชทูตแห่งประเทศดัตช์ได้มาถึงแล้ว ท่านมาควิศเคอเซเนเต
 ได้จัดให้เจ้าพนักงานพาราชาทูตดัตช์ไปยังกรุงปารีส และได้หุ้ยราย
 ใช้จ่ายต่าง ๆ ได้ออกพระราชทรัพย์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ราชทูต
 ดัตช์ได้ไปหาท่านมาควิศเคอเซเนเตแล้ว

คัดจากจดหมายเหตุ แมคูร์ ประจำเดือน
 ธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๒๔๕
 และหนังสือพิมพ์กาเซต ประจำปี

ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๗๕๖

เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนพฤศจิกายน เจ้าพนักงานได้นำข้าราชการ
 ผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงดัตช์ไปพักยังบ้านของ
 ท่านมาควิศเคอเซเนเต เซเกรตารีออฟดีเคตท่านราชทูตได้มาในรถ
 ๒ หาด ท่านมาควิศเคอเซเนเตได้คอยรับราชทูตดัตช์อยู่ในห้องว่า

ราชการ และได้ฟังคำสั่งแห่งของราชทูตซึ่งได้รับคำสั่งให้มาเจรจา
 ในพระนามของพระเจ้ากรุงสยาม เพื่อบังคับการทำความตกลงให้มีการ
 ค้าขายติดต่อกันในระหว่างไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน ของพระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส
 และประเทศสยามต่อไป เมื่อได้พบปะพูดจากันเสร็จแล้ว ราชทูต
 สยามจึงได้นำของต่าง ๆ อันเป็นของแปลก ๆ ซึ่งได้พามาจากเมือง
 ไทย ให้แก่มาควิตเดอเซเนเด

กัตจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บาญชีหมายเลข หน้า ๔๖

วันที่ ๒๒ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าโง่หุ้ยรายใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เฮนวอย) สยาม เงิน

๒๐๐๐ ๓๐๐๐

กัตจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บาญชี หน้า ๔๕

วันที่ ๒๒ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ตามคำสั่งที่ได้จ่ายเงินค่าโง่หุ้ยรายใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เฮนวอย)

สยามเงิน ๓๐๐๐ แพรง ค่าภาษี ๖๒ แพรง ๓๐ ชั่งตม

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซटना ๗๖๕ ประจำวันที่ ๒๗

เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

เจ้าพนักงานได้นำข้าราชการผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของ
พระเจ้ากรุงสยามไปยังพระราชวังเวอชาย และมองซีเออร์วาเซมิชัน
นารีก็ไปด้วย ราชทูตสยามได้ไปยังห้องที่พักของมองซีเออร์เดอ
ครวีซีเดนาบด์และเซเกรตารีออฟดีเคต มองซีเออร์เดอครวีซีได้คอย
รับราชทูตสยามอยู่ที่ห้องทำราชการ

คัดจากบัญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บัญชีหน้า ๔๕ ประจำวันที่ ๑๓ เดือนธันวาคม

ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย) สยาม ๔๐๘๓ แฟรง ๖
ค่าภาษี ๘๓.๖.๘

คัดจากบัญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๔๖

วันที่ ๑๘ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าใช้จ่ายของราชทูต (เอนวอย) สยามเปนเงิน ๓๐๐๐ แฟรง

ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) วันเดือนไม่มี

คัดจากจดหมายมองซิเออร์ บรีซาเซีย

ถึงมาควิสเดอเซเนเล

พวกขุนนาง (ไทย) มีความน้อยใจที่ไปได้รับความไม่พอใจจาก เจ้าพนักงานฝรั่งเศสในคราวแรกที่ไปดูตะคอน จนถึงกับพวกขุนนาง ไทยได้คัดลงใจจะไม่ยอมไปดูตะคอนสำหรับไปถูกความไม่พอใจเช่นนั้น อีกต่อไป ตามที่ข้าราชการไทยได้คัดลงใจเช่นนั้นก็อธิบายว่า เมื่อ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราชดำรัสสั่งให้ทำประการใด พวกไทย ก็พร้อมอยู่ที่จะทำตามพระราชโองการทุกประการ แต่การที่จะไป ดูตะคอนนั้นพวกข้าราชการไทยเชื่อว่าเป็นด้วยมองซิเออร์วาเซ และ มองซิเออร์แฟมาเนตจะต้องการให้ไปเอง มิใช่พระราชประสงค์ของ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แต่หากมองซิเออร์วาเซและมองซิเออร์แฟ มาเนตเอาพระราชโองการมาอ้างเอาเองต่างหาก

พวกข้าราชการไทยได้ตั้งใจไว้แล้วว่า จะต้องการเข้าเฝ้าเพื่อถวาย บังคมตากดับ เพราะฉะนั้นควรจะเขียนจดหมายถึงมองซิเออร์บดองโต บอกว่าเป็นอันตกลงให้ข้าราชการไทยได้เฝ้า เพื่อถวายบังคมตาม ประสงค์ และให้บอกต่อไปด้วยว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราช ประสงค์จะให้ขุนนางไทยไปดูตะคอน จดหมายที่จะมีไปถึงมองซิเออร์ บดองโตฉบับนี้ ควรให้หาเวลาที่มองซิเออร์วาเซไม่อยู่ จึงให้ มองซิเออร์บดองโตนำจดหมายฉบับนี้ให้ตามคุณเสีย เพราะพวกขุนนาง

ไทยมีความสงสัยไม่มีใครไว้ใจของซีเออร์ว่าเซแล้ว เมื่อถามได้เห็น
จดหมายแล้วจะได้เล่าให้พวกขุนนางไทยฟังว่าตัวได้เห็นเป็นพยานเอง

ขอให้ท่านตั้งเถิดอีกข้อ ๑ ว่าการที่จะให้หมของซีเออร์ว่าเซไปค
ตะคอนโดยไม่ได้รับคำสั่งนั้น ดูจะเป็นการไม่เหมาะสมเลย เพราะผู้ที่เป
มีชั้นนารีไม่ควรจะมาเกี่ยวข้องกับกรรณเริงเช่นนั้นเลย

คัดจากบาณชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๔๖

ลงวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

คำใส่หุ้ยการใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย) สยาม

๑๐๐๐ แพร่ง

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๓๕

ขุนนางผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม จะได้
ไปคตะคอนร้อง ซึ่งได้เล่นเป็นครั้งที่ ๒ ถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ณพระราชวังเวอซาย ณวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม

ณวันที่ ๑๗ ราชทูต (เอนวอย) สยาม ได้ไปตามองซีเออร์
คอดแบเดอครวซ์เด้นาบตี และเซเกรตารีออฟส์เต็ค การที่ไปตา
ท่านเด้นาบตีคราวนี้ได้ทำพิธีต่าง ๆ อย่างเดียวกับเมื่อข้าราชการไทย
ได้มาหาในคราวแรก และมองซีเออร์ว่าเซก็มาพร้อมกับข้าราชการ

ไทยด้วย แล้วเจ้าพนักงานได้พาข้าราชการไทยไปตามาคิวเคอ
เซเนเลเซเกรตารีออฟสเคต โดยมีพิธีอย่างเดียวกัน

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล ถึงมองซิเออร์มอเรลี
ลงวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
เขียนที่ตำบลซาบอ

ราชทูต (เฮนวอย) ดัยามจะออกจากกรุงปารีสเพื่อไปเมือง
เบรดส์อยู่แล้ว แต่ถึงดังนั้นท่านก็ยังไม่แน่ใจให้ข้าพเจ้าทราบไม่ว่า
ท่านได้จัดการในเรื่องนี้ไปแล้วประการใด และท่านได้สั่งผู้ที่จะต้อง
ไปกับราชทูตดัยามอย่างไร แต่เป็นการจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องพบ
กับผู้ที่จะไปกับราชทูตดัยาม และจำเป็นที่ท่านจะต้องมาหาข้าพเจ้า
ณที่นี้ เพื่อจะได้พูดคุยในเรื่องนี้ต่อไป

คัดจากบัญชีเงิน ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๔๑
ประจำวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
จ่ายให้มองซิเออร์เคอติต ค่ารถสำหรับราชทูต (เฮนวอย)
ดัยาม ๘๐๐ แฟรง
จ่ายให้มองซิเออร์เรนยัง ณวันเดียวกันเป็นค่าใช้จ่ายของราชทูต
ดัยาม ๒๐๐๐ แฟรง

หนังสือเดินทางสำหรับมองซิเออร์เดอติคต์ ซึ่งมีหน้าที่ต้องพารา
ราชทูต (เฮนวอย) สยาม ออกจากกรุงปารีสไปยังเมืองเบรด์ต์
ณวันที่ ๒๓ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗) คัดจาก
คำสั่งของพระเจ้าแผ่นดินอันเกี่ยวข้องด้วยการทหารเรือ หน้า ๕๖

คัดจากพระราชหัตถ์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ถึงมองซิเออร์เดอติคต์ ลงวันที่ ๒๘ เดือนมกราคม
ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ด้วยข้าราชการ (ไทย) ได้ออกจากกรุงปารีสเพื่อไปเมืองเบรด์ต์
ได้ ๕ วันมาแล้ว และเชอวาเตียเดอโซมองก็จะได้รับตามไปด้วย
เพราะฉะนั้นให้เตรียมการทุก ๆ อย่าง และของสิ่งใดที่จะต้องบันทึก
ลงเรือ ลัวโซ ก็ให้รีบบันทึกเสีย และให้เตรียมการให้พร้อมเพื่อ
เชอวาเตียเดอโซมองได้ไปถึงเมืองเบรด์ต์ ก็ให้ได้ออกเรือภายใน
๒-๓ วันที่เดียว

คัดจากบัญชีเงินประจำ ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘)
หน้า ๔๐ ลงวันที่ ๒๗ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
ตามคำสั่งให้จ่ายเงินสำหรับการใช้จ่ายของราชทูต (เฮนวอย)
สยาม ๘๘๖๒,๑๕ คำภาษี ๓๘๔.๓๒.๕

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘)

หน้า ๔๑ วันที่ ๓๑ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

จ่ายขาดให้มองซิเออร์เรนยัง สำหรับการใช้จ่ายของราชทูต

สยาม ๒๐๒๒,๑๕

ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

จดหมายบันทึกของเชอวาเลียเดอโซมอง กล่าวถึงการ
ที่ควรจะทำสำหรับรับรองราชทูตสยาม เทียบกับการที่
พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงรับรองเชอวาเลียเดอโซมอง

เมื่อปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

เมื่อข้าพเจ้าได้มาถึงต้นดอนแม่น้ำเจ้าพระยา ข้าพเจ้าได้จัดให้
มองซิเออร์เดอวาเซมิชันวารีล่วงหน้าไปก่อน เพื่อไปบอกให้ทราบว่า
ข้าพเจ้าได้มาถึงแล้ว พอพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงทราบก็ได้มีรับสั่ง
ให้ข้าราชการในราชสำนัก ๒ นายลงมาหาข้าพเจ้า เพื่อแสดงความ
ยินดีในการที่ข้าพเจ้าได้เดินทางมาโดยสวัสดิภาพ และเพื่อแสดงว่า
พระเจ้ากรุงสยามทรงพระโสมนัสยินดียิ่งนักที่ได้ทรงเห็นราชทูตของ
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้มาถึงพระราชอาณาจักรสยาม กับมีรับสั่งให้
มาตั้งว่าการที่ข้าราชการไทยได้ไปถึงเมืองเบรตต์เราได้จัดการรับรอง
อย่างไร เพื่อทางฝ่ายไทยจะได้รับรองให้เหมือนกันเปนครอบแทน

ภายหลังออกดีหัวน พระเจ้ากรุงสยามได้มีรับสั่งให้ข้าราชการอีก ๒ นายอันมีศใหญ่กว่าข้าราชการที่มาแล้วให้มาหาข้าพเจ้า และเชิญกระแด้รับสั่งมาบอกข้าพเจ้าว่า ถ้าข้าพเจ้าจะต้องการขบถเมื่อไรก็ได้แล้วแต่ใจข้าพเจ้า เพราะได้ทรงจัดการทั้งปวงคอยต้อนรับข้าพเจ้าเสร็จแล้ว และว่าพระเจ้ากรุงสยามทรงคอยข้าพเจ้าอยู่แล้วด้วย

ในวันนั้นเองข้าพเจ้าจึงได้ลงเรือเต็กขึ้นไปจนถึงปากน้ำจึงได้พบเรือยาวของพระเจ้ากรุงสยาม ๕ ลำ ๆ ๑ นั้นสำหรับตัวข้าพเจ้า เป็นเรือทงามอย่างที่สุด อีก ๔ ลำเป็นเรือตึกกว่าเรือของข้าพเจ้าสำหรับบันทุกข้าราชการที่มากับข้าพเจ้า และยังมีเรืออื่น ๆ อีกหลายลำสำหรับบันทุกบ่าวไพร่และคนใช้ของข้าพเจ้า มีข้าราชการไทย ๒ นายมาคอยต้อนรับและคอยพาไปส่งถึงที่พัก ครั้นได้เตรียมเรือขึ้นไปได้หนทางประมาณ ๓ ไมล์ ก็พบผู้รักษาบางกอก และผู้รักษาเมืองเพชรบุรีกับขุนนางข้าราชการและคนใช้พาเรือยาวมาประมาณ ๔๐ ลำมาคอยต้อนรับอยู่ ผู้รักษาเมืองบางกอกและผู้รักษาเมืองเพชรบุรีได้ไปกับข้าพเจ้าจนถึงที่พักนอน และได้ไปด้วยตลอดถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อไปถึงที่พักนอนและเมื่อถึงที่รับประทานอาหาร ได้มีข้าราชการชั้นต่ำหลายคนมาคอยรับรองอยู่ และเมื่อไปถึงเมืองใดผู้รักษาเมืองนั้น ๆ พร้อมด้วยข้าราชการและเจ้าพนักงานในเมืองนั้น

ก็คอยต้อนรับข้าพเจ้าอยู่ ถ้าที่ใดมีบันใหญ่เจ้าพนักงานก็ไปยังบัน
ใหญ่ค้ำบัข้าพเจ้าทุกแห่ง

ถ้าเวลาที่ราชทูตสยามจะไปประเทศฝรั่งเศสนั้น เมื่อราชทูตไป
ถึงเมืองเบรสต์แล้ว ก็ควรจะเอารถที่นั่งของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสไป
คอยรับ และเมื่อราชทูตสยามได้ผ่านไปถึงเมืองโคคาบโด ก็ควร
จะจัดการรับรองให้เป็นเกียรติยศเหมือนกับที่ไทยได้รับรองข้าพเจ้าใน
คราวนี้ และเมื่อถึงที่รับประทานอาหารกลางวันและกลางคืน ก็ควร
จะให้ข้าราชกรมมาคอยต้อนรับทุก ๆ วัน ที่สำหรับให้ราชทูตสยาม
พักรับประทานอาหารนั้น ก็ควรจะเลือกเฉพาะทำเลที่เด่นเป็นทำเลชั้นที่ ๑
และควรจะให้พักตามบ้านที่สมควรที่สุด เพราะในสวนตัวข้าพเจ้านั้น
เมื่อไปพักในบ้านหลังโค ก็เป็นบ้านที่ไทยได้จัดทำขึ้น โดยเฉพาะ
และได้ตกแต่งประดับประดาอย่างงดงามที่สุดทุกแห่ง ในที่พักของ
ข้าพเจ้าทุกแห่ง มีแท่นใหญ่ ๑ แท่นคาดผ้าไหมทอง มีเก้าอี้ใหญ่
๑ ตัว หมอนอย่างงาม ๆ หลายหมอน และขุนนางไทยก็ตามไปส่ง
ข้าพเจ้าจนถึงแท่นที่พักแล้วจึงถอยออกไป เพราะฉะนั้นถ้าราชทูต
สยามไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว ถ้าที่เมืองใดมีบันใหญ่ก็ควรจะให้
ยิงบันใหญ่รับเป็นค้ำบัทุกแห่ง เมื่อเวลาราชทูตสยามจะเข้ากรุง
ปารีส ก็ควรจะจัดการให้ราชทูตได้เข้ากรุงเป็นเกียรติยศให้งามที่สุด
ที่จะทำได้ เพราะเมื่อข้าพเจ้าได้เข้ากรุงศรีอยุธยาแล้ว ไทยได้จัดการ
รับรองข้าพเจ้าอย่างใหญ่โตงดงามมาก จะหาสิ่งใดมาเปรียบไม่ได้

และไทยได้ให้เกียรติยศพิเศษแก่ข้าพเจ้าหลายอย่างแปลกกว่าราชทูต
 ทั้งปวงที่ได้เคยไปเจริญทางพระราชไมตรีกับเมืองไทยมาแล้ว จน
 ที่สุดราชทูตประเทศมกต ประเทศเปอเซีย และประเทศจีน ก็มิได้
 รมเกียรติยศพิเศษแก่ข้าพเจ้า และชอบเป็นเรื่องทึ่งใจแท้จริง เพราะ
 ไทยเป็นคนทักท้วงมาก เมื่อทำการตั้งโตงไปแล้ว ก็ต้องจัดไว้
 เปนตายดักษณัอักษรเดิม

คัดจากจดหมายบันทึกที่เกี่ยวข้องพิธีการต่าง ๆ

ประจำปี ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

ว่าด้วยจะจัดการรับราชทูตของพระเจ้ากรุงสยามในประเทศ
 ฝรั่งเศสอย่างไร

เมื่อราชทูตสยามมาถึง ให้ยิงปืนใหญ่รับทุกแห่ง

หัวหน้าราชทูร (ทูตอัครเมรุ) และเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ
 ในเมืองใหญ่ ๆ นั้น ให้ออกไปคอยรับราชทูตสยามที่ประตูเมือง
 เมื่อราชทูตมาถึงก็ให้กล่าววาจาต้อนรับแล้วจึงให้ของต่าง ๆ ตามแต่
 จะได้ตกลงกันไว้ว่าจะให้อะไรบ้าง

ให้ส่งรถม้าคองไปคอยรับราชทูตสยามที่เมืองออดิยัง และทาง
 ที่จะเดินนั้นก็ให้เดินผ่านตำบลฟอนเตนบโด เมื่อราชทูตสยามไปถึง
 เมืองออดิยัง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้จัดข้าราชการในพระราชสำนัก
 ไปคอยต้อนรับ

ให้มองซิเออร์บอนเนย ผู้มีหน้าที่นำราชทูต ไปคอยรับราชทูต
สยามที่ตำบลฟอนเตเนบ โโต

ให้พาราชทูตสยามมาที่ตำบลเวงเซมก่อน เพื่อจะได้ปรึกษา
หารือทำความเข้าใจในเรื่องที่ราชทูตสยามจะได้เข้ากรุงปารีส

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เคคดูโซ

ถึงมองเซนเยอร์เดอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ณวันที่ ๑๘ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มองซิเออร์เคคดูโซบอกว่าเรือตัวโซได้มาถึงแล้ว ผู้ที่มาใน
เรือตัวโซนั้น มีมองซิเออร์เคอโซมองกับราชทูตสยาม มองซิเออร์
เคคดูโซได้ทำความเข้าใจกับมองซิเออร์เคอโซมองว่า เมื่อราชทูต
สยามได้ก้าวขึ้นบกเวลาไร ก็จะได้จัดการรับรองโดยให้เกียรติยศ
ที่สุดที่จะทำได้

คัดจากจดหมายมาควิสเดอลาเวงอามอเล

ถึงมาควิสเดอเซเนเล

ณวันที่ ๒๑ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอลาเวงอามอเล ถามมาว่า เมื่อราชทูตสยามมา
ถึงแล้วจะให้จัดการรับรองให้เปรมเกียรติยศอย่างไรบ้าง และถ้าได้

พระราชทูตสยามเค็รทางบกมาแล้ว จะให้ทำอย่างไร เพราะราชทูต
สยามจะต้องเค็ร ทางในเขตที่มากวิศเค็รเดอตาเวาแดง อามอเดปกครอง
อยู่ถึง ๕๐ ไมล์

กัคจากจดหมายมองซิเออร์เค็คลูโซ

ถึงมากวิศเค็รเดอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ณวันที่ ๒๑ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๘)

บุษบก ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่าเครื่อง (Machine) ที่ทำมาจาก
เมืองไทยสำหรับบันจุพระราชดำذنที่จะมาถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนั้น
ได้ซำรุดมาตามทาง มองซิเออร์เค็คลูโซได้จัดขำงลงไปในเรือตัวโซ
เพื่อไปช่อมแซมบุษบก เพราะราชทูตสยามไม่ยอมขั้พจากเรือ นอก
จากจะขั้พมาพร้อมกั้บุษบกและพระราชดำذن

มองซิเออร์เค็คลูโซได้ไปจัดการกั้ นายโซเค็ดที่เมืองเบรสต์
สำหรับจัดทให้ผู้ที่มากั้ราชทูตสยามมีจำนวนเกือบ ๕๐ คนพักและ
รับประทานอาหาร ส่วนตัวราชทูตสยามนั้น มองซิเออร์เค็คลูโซจะ
ได้ให้พักในบ้านของมองซิเออร์เค็คลูโซเอง และจะได้จัดหาอาหาร
ให้รับประทานอย่างดีที่สุดที่จะหาได้

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึงมองซิเออร์เดคลูโซ

ลงวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเลบอกมาให้มองซิเออร์เดคลูโซทราบว่า ได้มี
จดหมายสั่ง ให้มองซิเออร์ โวตริคูร์ ให้พาเรือออกจากท่าเรือเมือง
เบรสต์และให้ไปจอดเรือที่ท่าฮาฟร์เดอกราซ เพื่อให้ราชทูตสยาม
ซึ่งอยู่ในเรือนั้นได้ขึ้นบก

เวลานี้มาควิศเคอเซเนเลยังรอฟังข่าวว่าเรือจะออกจากท่าเมือง
เบรสต์เมื่อไรและได้จัดนักการให้ไปคอยรับหนังสือตอบด้วยแล้ว

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึงมองซิเออร์ โวตริคูร์

ลงวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเลได้นำความกราบทูลต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ให้ทรงทราบว่ามีมองซิเออร์ โวตริคูร์ ได้มาถึงเมืองเบรสต์แล้ว จึงมี
รับสั่งให้มาควิศเคอเซเนเลมีจดหมายมายังมองซิเออร์ โวตริคูร์ว่า มี
พระราชประสงค์ ให้มองซิเออร์ โวตริคูร์ แล่นไปออกจากเมือง เบรสต์
ไปยังท่าฮาฟร์เดอกราซ เพื่อไปส่งราชทูตสยามให้ขึ้นบกณที่นั้น
แล้วให้นำราชทูตสยามมอบไว้กับมองซิเออร์เคอซองมอต่อไป

กัตจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล
ถึงมองซีเออร์มองมอ

มาควิศเคอเซเนเลแจ้งให้มองซีเออร์มองมอทราบตามข้อความ
ที่ได้ส่งไปยังมองซีเออร์เคคตุโซแล้ว และบอกให้ทราบว่าพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศสมีพระราชประสงค์ให้ราชทูตสยามได้อยู่ในที่สบาย และ
ให้หาของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ให้ราชทูตสยามด้วย ในระหว่างที่
ข้าราชการในราชสำนักของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ซึ่งได้โปรดจัดให้
ไปรับราชทูตสยาม ยังไปไม่ถึงนั้น ก็ให้มองซีเออร์มองมอจัดการ
ทั้งปวงตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

กัตจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล
ถึงมองซีเออร์เคคตุโซ

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเลบอกมาให้มองซีเออร์เคคตุโซทราบว่า พระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงเปิดขนพระราชดำริห์แล้ว คือที่มีรับสั่งในชั้น
เดิมให้เรือตัวโซออกจากเมืองเบรด์ค็ไปยังท่าฮาฟร์เดอกราสนั้นโปรด
ให้งดเสีย เพราะฉะนั้นในส่วนราชทูตสยามที่มากับเรือตัวโซนั้น พระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสได้โปรดจัดให้มองซีเออร์ด์คอฟ ข้าราชการในราช
สำนักลงไปยังเมืองเบรด์ค็ เพื่อไปต้อนรับและนำราชทูตสยาม
และมองซีเออร์ด์คอฟจะได้ออกจากกรุงปารีสไปเมืองเบรด์ค็ในวัน

พรุ่งนี้ เพราะฉะนั้นในระหว่างที่มองซิเออร์ยังคงออกไปไม่ถึงเมือง
เบรด์คั้นนี้ ก็ให้มองซิเออร์เดคดูโซเป็นธุระจัดการหาเครื่องใช้ต่าง ๆ
ให้แก่ราชทูตสยาม และให้มองซิเออร์เดคดูโซจัดหารถเตรียมไว้
เพื่อรับราชทูตสยามเคี้ยวทางบกไปเมืองนาคี เมืองมองซิเออร์ยังคงพอ
ได้ไปถึงเมืองเบรด์คั้นแล้ว ก็ให้มองซิเออร์เดคดูโซปรึกษาหารือกับ
มองซิเออร์ยังคงพอ และถ้ามองซิเออร์ยังคงพอจะต้องการอย่างใด ก็
ให้มองซิเออร์เดคดูโซจัดหาให้ตามความต้องการ อนึ่งมาควิศเคอ
เซเนเลได้จัดให้มองซิเออร์ ชัดไปยังเมืองเบรด์คั้นแล้ว เพราะฉะนั้น
ถ้ามองซิเออร์ ชัดจะต้องการผู้คนสำหรับในราชการของราชทูตสยาม
แล้ว ก็ให้มองซิเออร์เดคดูโซจัดหาคนให้ตามความต้องการทุก
ประการ ในส่วนของเครื่องราชบรรณาการและของต่าง ๆ ของ
ราชทูตสยาม อันไม่เป็นของที่จำเป็นจะต้องไปพร้อมกันตัวราชทูตนั้น
ก็ให้เอาสิ่งของเหล่านี้ไปบรรทุกลงเรือเล็ก ส่งไปทำสำฟร์เดอกราทาง
เรือ ในเรื่องนามาควิศเคอเซเนเลได้มีคำสั่งไปยังมองซิเออร์มองมอ
ให้เป็นธุระคอยรับของเหล่านี้แล้ว

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึงมองซิเออร์เดอมองมอ

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเลบอกมาให้มองซิเออร์มองมอทราบว่าการ
ที่จะให้ราชทูตสยามไปขึ้นบกที่ท่าสำฟร์เดอกราชนั้น พระเจ้ากรุง

ฝรั่งเศสได้ทรงเปิดยื่นพระราชดำริห์แล้ว และบอกให้ทราบว่า ของ
เครื่องราชบรรณาการและของต่าง ๆ ของราชทูตสยาม มาควิศเคอ
เซเนเดต์ตั้งให้มันทุกตั้งเรือส่งไปที่ท่าฮาฟร์เดอกราชแล้ว เพราะณนั้น
เมื่อของต่าง ๆ เหล่านี้มาถึงแล้ว ก็ให้มองซีเออร์มองมอริบไว้แล้ว
ให้ขึ้นชั้นจากเรือ จึงมันทุกตั้งเรือดำอินนำส่งไปยังกรุงปารีสต่อไป

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเด

ถึงมองซีเออร์เคอเฟอมอง

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเดต์ตั้งมา ให้มองซีเออร์เคอเฟอมองตั้งบรรดา
เด็มนักงานทั่วไประหว่างของต่าง ๆ ทั้งต้นซึ่งมองซีเออร์สคอฟเจ้าราช
การในราชสำนัก (ฝรั่งเศส) รับรองว่าเปนของ ๆ ราชทูตสยามแล้ว
ก็ให้เด็มนักงานปด้อยของมัน โดยไม่ต้องตรวจตราอย่างใด

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเด

ถึงมองซีเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๒๖ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยข้าพเจ้าได้ทราบว่าราชทูตสยามมีความประสงค์จะเชิญพระ
ราชดำรัสของพระเจ้ากรุงสยามมากับบุษบก ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า
เครื่อง (Machine) แต่บุษบกนั้นถ้าจะมาทางบกจะเป็นการคิดซัดและ

ลำบากมาก เพราะฉะนั้นให้ท่านชี้แจงให้ราชทูตสยามเข้าใจว่าการที่
ทำเช่นนี้ด้วยแบบธรรมเนียมของประเทศฝรั่งเศส ถ้าจะนำบุชบก
และของต่าง ๆ มาทางเรือมาขึ้นที่ท่าฮาฟร์จะเป็นการดีมากกว่า
และจำเป็นด้วย ในส่วนพระราชดำล้นั้น ถ้าราชทูตสยามจะต้องการ
เชิญติดตัวไปได้ เมื่อถึงกรุงปารีสแล้วถ้าราชทูตเห็นสมควรที่จะ
เชิญพระราชดำล้นับัญจุตบุชบก เพื่อถวายต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ก็ได้ เพราะบุชบกคงจะไปถึงกรุงปารีสก่อนตัวราชทูต

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดอลาวาแดง

ลงวันที่ ๒๖ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

ด้วยข้าพเจ้าได้นำความตามจดหมายของท่านที่กล่าวด้วยเรื่อง
ราชทูตสยามขอรอบทูตต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว ทรงพระราช
ดำริเห็นว่าในเวลาที่ราชทูตสยามจะได้ผ่านเมืองต่าง ๆ ในมณฑล
ของท่านนั้น ยังไม่จำเป็นที่จะทรงกระการว่าจะควรรับรองราชทูต
สยามอย่างไร เพราะฉะนั้นให้ท่านออกแต่คำสั่งให้จัดหารถเตรียมไว้
เท่านั้น และถ้ามองซิเออร์ดีคอฟซ้าราชการในราชสำนักของพระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศส จะต้องการตั้งใดสำหรับราชทูตสยามแล้ว ก็ให้
ท่านจัดทำให้ตามความต้องการของมองซิเออร์ดีคอฟซ้าทุกประการ

คัดจากจดหมายมองซีเออร์เตคตุโซ

ถึง มาควิสเตอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ในระหว่างที่มองซีเออร์สตอฟ และมองซีเออร์ซีดียังไปไม่ถึงเมืองเบรสต์นั้น มองซีเออร์เตคตุโซจะได้จัดหารถอย่างดีที่สุดเตรียมไว้สำหรับพาราชทุตส์ยามไปเมืองนาคส์ ตั้งแต่พาราชทุตส์ยามได้ขึ้นจากเรือก็ได้ไปพักอยู่ที่บ้านมองซีเออร์เตคตุโซ และจะได้ให้พักอยู่ในบ้านนั้นต่อไปจนกว่าจะได้ออกจากเมืองเบรสต์ ส่วนข้าราชการที่มากับพาราชทุตส์ยามนั้น มองซีเออร์เตคตุโซได้เป็นธุระจัดการให้คืนที่พักเป็นที่เรียบร้อยดีแล้ว

มองซีเออร์เตคตุโซ ได้สังเกตเห็นว่าพาราชทุตส์ยามมีความพอใจในการรับรองและพอใจในการที่มคนไปเยี่ยมเยือนทุก ๆ วัน

คัดจากจดหมายมาควิสเตอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์เตคตุโซ

ลงวันที่ ๓๐ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิสเตอเซเนเลบอกไปว่า ในการที่เกี่ยวข้องด้วยพาราชทุตส์ยามนั้น มาควิสเตอเซเนเลทราบในพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ดี การที่มองซีเออร์เตคตุโซได้ไปจัดการกับนายโฮเตดสำหรับเลี้ยงดูข้าราชการที่ไปกับพาราชทุตส์ยามนั้นเป็นการชอบแล้ว และใน

ส่วนอาหารการรับประทานของราชทูตสยามนั้น ก็ให้มองซีเออร์
 เดคคูลูโซทำบัญชีไว้ เพราะไม่จำเป็นจะต้องออกเงินส่วนตัวมองซี
 เออร์เดคคูลูโซสำหรับการเลี้ยงดูราชทูตสยาม

ในส่วนค่าใช้จ่ายของมองซีเออร์ เดอไวตรีคูร์ ที่ต้องจ่ายค่าเลี้ยง
 อาหารทั้งขาไปและขากลับนั้น จะต้องทราบว่ามองซีเออร์ ไวตรีคูร์
 ได้จ่ายค่าอะไรบ้าง แล้วให้ทำบัญชียื่นให้ทราบว่าเงินที่เจ้าพนักงาน
 ใ้รับรองจ่ายให้ไป ยังเหลืออยู่หรือยังขาดอีกมากน้อยเท่าใด

คัดจากจดหมายมองซีเออร์เดคคูลูโซ

ถึง มากวิศเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม .ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ราชทูตสยามได้ตกลงยอมแล้วที่จะให้พามุขบกไปทางเรือตาม
 คำสั่งของท่าน เพราะราชทูตสยามได้รับคำสั่งมาให้กระทำตามใจเรา
 ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นมองซีเออร์เดคคูลูโซจะได้จัดการให้เอามุขบก
 ลงบัญชีหีบเดียว และจะได้เอาบันทุกลงเรือพร้อมกับหีบของอื่น ๆ
 ส่วนพระราชสาส์นนั้นราชทูตสยามจะได้เชิญติดตัวไปด้วย มุขบก
 ไม่ใช่เงินของใหญ่โตหนักหนาอะไร

มองซีเออร์ เดอตาเวแดงได้เตรียมรถและม้าสำหรับที่จะพา
 ราชทูตสยามไปยังเมืองนาคัวไว้พร้อมแล้ว ถ้ามองซีเออร์ดีคอฟ

กับมองซิเออร์ ชีตต์มาถึงเวลาใด ราชทูตสยามก็จะออกจากเมือง
เบรสต์ได้ทีเดียว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เดอลาวาแดง

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองกำโกต์

ลงวันที่ ๓ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

รถสำหรับราชทูตสยามนั้น จะได้เตรียมไว้ให้พร้อมเสร็จใน
วันที่ ๖ ซึ่งเป็นวันที่มองซิเออร์ เดคตูไซได้กำหนดไว้

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ประจำวันวันที่ ๖ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ณกรุงปารีส หน้า ๓๓๔

ข้าราชการสำนายนายซึ่งเป็นราชทูตของพระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งได้
มาถึงเมืองเบรสต์พร้อมกับเซอวาเด็ยเดอโซมองนั้น ได้ออกจาก
เมืองเบรสต์เพื่อไปยังกรุงปารีสแล้ว

หน้า ๓๔๗ ของหนังสือพิมพ์กาเซตเป็นข่าวเด้าถึงเรื่องที่เซอวาเด็ย
เดอโซมองได้เป็นราชทูตฝรั่งเศสไปเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้า
กรุงสยาม

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดอมองมอ

ลงวันที่ ๑๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยมองซิเออร์เดคดูโซได้มีจดหมายมายังข้าพเจ้าบอก ว่า
ของต่าง ๆ ที่ราชทูตสยามได้นำมานั้น มองซิเออร์เดคดูโซได้จัด
บันทุกลงเรือที่เมืองเบรสต์ เพื่อส่งไปยังเมืองรูอ็องแล้ว เพราะฉะนั้น
ให้ท่านแจ้งไปให้มองซิเออร์คองเตลทราบ และให้ท่านสั่งมองซิ
เออร์คองเตลให้เป็นธุระคอยรับเอาของชิ้นจากเรือ แล้วให้จัดของ
เหล่านั้นบันทุกลงเรือลำอื่นส่งไปกรุงปารีสต่อไป และให้ท่านกำชับ
มองซิเออร์คองเตลให้จัดการระวังทุกอย่างอย่าให้ของเหล่านั้นได้เสียหาย
หรือชำรุดได้

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดคดูโซ

ลงวันที่ ๑๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้เอาของต่าง ๆ ของราชทูตสยาม
บันทุกลงเรือ เพื่อส่งไปยังเมืองรูอ็องแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้มีคำสั่งให้
มองซิเออร์เดอมองมอเป็นธุระจัดการคอยเอาของเหล่านั้นชิ้นจากเรือ
แล้วให้เอาของเหล่านั้นบันทุกลงเรือลำอื่นส่งมาที่นั่นต่อไป

ข้าพเจ้าเชื่อว่าในเวลานี้ราชทูตสยามคงจะได้ออกจากเมืองเบรด์
แล้ว เพราะฉนั้นในเรื่องนี้หมดเรื่องที่ข้าพเจ้าจะต้องสั่งท่านแล้ว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ
ถึง มากวิศเคอเซเนเล
เขียนที่เมืองน่านต์

ลงวันที่ ๑๖ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

วันนี้ราชทูตสยามจะได้พักอยู่ในเมืองนี้ วันที่ ๑๗ (กรกฎาคม)
จะได้ออกจากเมืองน่านต์เดินทางต่อไป เพราะราชทูตสยามใจร้อน
อยากจะให้ถึงเดี๋ยวโดยเร็ว โดยเหตุที่นี้รถม้าไม่มีความสุขสบาย
เพราะรถที่ขมานั้นเป่นรถอย่างงเดว จะหาดีกว่านี้ไม่ได้ ราชทูต
สยามมีความพอใจมาถึงอาหารการกินและพอใจในการรับรองด้วย

คุณท่านราชทูตเหล่านี้ตั้งใจอยากจะทำให้พวกเราเป็นที่พอใจ คุณ
เหมือนจะไม่มีใครที่จะตั้งใจดีกว่าท่านเหล่านี้

ราชทูตสยามหวังใจว่าเมื่อได้ไปถึงเมืองฮอลันดาแล้ว คงจะได้
รับคำสั่งของท่านมากวิศเคอเซเนเลต่อไป

กัตจากจดหมายมองซีเออร์ชด์

ถึง มาควิศเตอเซเนเล

เขียนที่เมืองโซมูร์

ลงวันที่ ๑๘ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มองซีเออร์ชด์เข้าใจว่า มองซีเออร์ด์คอฟคงจะได้รายงานให้
มาควิศเตอเซเนเลทราบแล้วว่า มองซีเออร์ชด์ได้ออกจากเมือง
เบรด์คเมื่อวันที่ ๘ เดือนนี้ (กรกฎาคม) พร้อมด้วยมองซีเออร์ด์คอฟ
กับราชทูตสยาม มองซีเออร์ชด์ได้จัดรถเปิดให้ราชทูตสยามขึ้นไป
ตั้งแต่เมืองเบรด์คถึงตำบลตารอชแบนาดี จึงได้ไปพบรถมาจาก
เมืองนาคังจะไปตำบลวาน มองซีเออร์ชด์จึงได้จัดการให้ราชทูต
สยามถ่ายรถเสีย ๓ ราชทูตพอใจรถหลังนี้มากกว่ารถเปิด ได้เดินทาง
ต่อไปด้วยรถหลังนี้จนถึงตำบลยงเย จึงได้หารถเพิ่มชนอีก ๒ หลัง
สำหรับมองซีเออร์ด์คอฟ มองซีเออร์เตอวาเซ ข้าราชการและเสมียน
พนักงานที่มากับราชทูตสยาม

ตั้งแต่ออกจากเมืองเบรด์คก็พักที่เมืองนาคังวันเดียวเท่านั้น
ถ้าไม่ได้รับคำสั่งเปลี่ยนแปลงอย่างใดแล้ว ก็คงจะถึงกรุงปารีส
ในราววันที่ ๒๗ หรือ ๒๘ เดือนนี้ (กรกฎาคม)

ใบสั่งจ่ายเงิน ๓๐๐๐ แฟรง ซึ่งมาควิศเตอเซเนเลได้นอบมาก่อน
มองซีเออร์ชด์ได้ออกจากตำบลพระราชวังเวอชาย เป็นใบสั่งให้
มองซีเออร์เตอชแบจ่ายเงินนี้ หาเพียงพอสำหรับจะพาราจทูตสยาม

ไปจนตลอดถึงกรุงปารีสไม่ มองซิเออร์ชตังจึงจำเป็นต้องไปเรียก
เงินจากนายธนาคารที่เมืองนาค็ญ ๓ เป็นเงินอีก ๓๐๐๐ แฟรง เพราะ
ค่าเช่ารถม้าก็แพงกว่าค่าอาหารการรับประทานอีกครั้ง ๓

ตั้งเกิดเหตุท่านราชทูตสยามมีความพอใจในการรับรองตามเมือง
ต่าง ๆ ที่ผ่านมามากตลอดทางทุกแห่ง

คัดจากจดหมายมาควิศเตอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดกลุโซ

ลงวันที่ ๒๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเตอเซเนเลตอบรับจดหมายของมองซิเออร์เดกลุโซ ลง
วันที่ ๘ และที่ ๑๒ เดือน (กรกฎาคม) พร้อมด้วยบาญชีหีบซึ่ง
บัญชีของเครื่องราชบรรณาการ และของซึ่งพระเจ้ากรุงสยามส่งมา
สำหรับพระราชทาน อันได้บันทึกลงเรือรวม ๕ ลำสำหรับไปส่ง
เมืองรุอ็ง

ส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับซื้อเสบียงอาหารเลี้ยงราชทูตสยามกับข้า
ราชการที่มากับราชทูตสยาม ซึ่งมองซิเออร์เดอไวร์ครู และ
มองซิเออร์เดอซัวเยอได้จ่ายไปแล้วนั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้
ทรงพระราชทานเงินให้โดยทันที

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเตอเซเนเล

เขียนที่เมืองบัตัว

ลงวันที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

เมื่อราชทูตสยามได้ทราบถึงพระกรุณาของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
และทราบถึงความเอื้อเฟื้อของมาควิสต์เตอเซเนเล ก็ได้มีความยินดี
เป็นอันมาก

มองซิเออร์สตอฟได้จัดให้ราชทูตสยามพักอยู่ที่เมืองบัตัว ๓ วัน
เพราะราชทูตที่ ๒ ไม่ใคร่จะสบาย ทั้งเป็นโอกาสจะได้พักรถม้า
ซึ่งได้เอามาจากตำบลวานต์วอย

กำหนดราชทูตสยามจะได้ออกจากเมืองบัตัวไปเมืองซัมบอใน
วันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม และจะได้ออกจากเมืองซัมบอไปเมือง
ออตติงในวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม

คัดจากจดหมายมาควิสต์เตอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เปอลีซอง

ลงวันที่ ๒๙ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงพระราชดำริห์จะให้ราชทูตสยามไป
พักอยู่ที่ตำบลแบนีส์กักต่องสามวันก่อน จึงจะให้ราชทูตสยามเตย
มายังกรุงปารีส

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้จัดให้มองซิเออร์คูรูไปยังตำบลแบบนี้ เพื่อให้ไปจัดเครื่องเรือนและแต่งประดับประดาห้องที่ราชทูตสยามจะได้พัก และในเรื่องหมักระแด้รับสั่งให้ท่านช่วยเหลือมองซิเออร์คูรูทุกอย่าง และให้ท่านจัดวงแบบนี้คชยทำให้ให้ราชทูตสยามพักต่อไป

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์คูเมตซ์

ลงวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเดอเซเนเลบอกมาให้มองซิเออร์คูเมตซ์ทราบว่า ในการที่จะให้ราชทูตสยามพักที่ตำบลเวงเซินนั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้เปิดยื่นพระราชดำริห์แล้ว เพราะทรงทราบว่าวงที่ตำบลเวงเซินชำรุดไม่สมควรจะรับราชทูตสยามได้ จึงโปรดให้ราชทูตสยามไปพักที่ตำบลแบบนี้ต่อไป เพราะฉะนั้นเครื่องเรือนต่าง ๆ ต้องส่งไปยังตำบลแบบนี้ ให้พอกับจำนวนห้องเท่ากับที่ได้จัดไว้ที่วงตำบลเวงเซิน

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์สตอฟ

มาควิศเดอเซเนเลบอกให้ทราบถึงเรื่องการใช้จ่ายที่มองซิเออร์เรอโน นายโยเซตได้จ่ายสำหรับราชทูตสยามคิดตั้งแต่เมืองเบรด์คเมื่อวันที่ ๕ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) ตลอดจน

ถึงวันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นวันที่ราชทูตสยามได้ไปถึงตำบล
 เบนี่ กับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานฝรั่งเศสและคนของท่าน
 ราชทูตได้จ่ายไปในเวลาดังเรื่อที่เมืองเบรด์ค ไปเมืองรูอ็ง และจาก
 เมืองรูอ็งถึงกรุงปารีส คือค่าอาหารการเลี้ยงท่านราชทูตสยามและ
 ข้าราชการที่มากับราชทูต ตั้งแต่เมืองเบรด์ค ถึงตำบลเบนี่ตามบัญชี
 เป็นเงิน ๒๗๔๔.๑๕

ต้องเพิ่มค่าได้หุ้ยใช้จ่ายของคน ๒๕ คน ซึ่งตั้งเรื่อที่เมืองเบรด์ค
 พร้อมด้วยคนของท่านราชทูตตลอดจนถึงกรุงปารีส เป็นเงิน ๖๐๕
 รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๔๔๙.๑๕

ในจำนวนเงินรายนี้ยังหาได้คิดรวมเงินค่าใช้จ่ายซึ่งมองซิเออร์
 เดคตูลัวได้จ่ายไปสำหรับราชทูตสยามในเวลาที่ตั้งเรื่อที่เมืองเบรด์ค ไม่
 ค่าพาหนะต่าง ๆ คือค่ารถเปิด ค่ารถและม้าสำหรับท่านราชทูต
 ตั้งแต่เมืองเบรด์ค ถึงตำบลเบนี่เป็นเงิน ๕๑๘๖.๗

ค่าขนหีบออกจากเรื่อที่เมืองรูอ็งประมาณ ๓๓๒ หีบ และค่า
 บันทุกตั้งเรื่อส่งไปกรุงปารีส ค่าขนหีบขึ้นจากเรื่อที่กรุงปารีส และ
 ค่าขนไปส่งไว้ที่ไฮเตตที่พักของราชทูตเงิน ๒๘๐.

ค่าเช่าเรื่อบันทุกของ ๓๓๒ หีบจากเมืองรูอ็งถึงกรุงปารีส ตาม
 ใบสำคัญซึ่งมองซิเออร์บตองเคตได้เซ็นไว้ที่เมืองรูอ็งตั้งแต่วันที่ ๒๗ เดือน
 กรกฎาคม เงิน ๓๖๐๐. รวมทั้งสิ้นเงิน ๓๐๕๓๖.๒

ค่าอาหารเลี้ยงท่านราชทูตสยามและข้าราชการพนักงานที่มากับ
ท่านราชทูต รวมทั้งสิ้นเป็นคน ๗๐ คน นับทั้งเจ้าพนักงานและคนใช้
ที่ได้ส่งไปให้ประจำอยู่กับท่านราชทูต เงิน ๒๕๐.

หนังสือพิมพ์แมครูร์ประจำเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ.
๒๒๒๘) หน้า ๑ กล่าวถึงการติดต่อในระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับ
ประเทศสยาม หน้า ๑๓๐ กล่าวถึงการที่ราชทูตฝรั่งเศสเผ้าถวายบังคม
ตาพระเจ้ากรุงสยาม หน้า ๑๓๗ กล่าวถึงเครื่องราชบรรณาการถวาย
พระเจ้ากรุงสยาม หน้า ๒๘๗ กล่าวถึงเครื่องราชบรรณาการพระเจ้า
กรุงสยามส่งมาถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส หน้า ๓๒๓ กล่าวถึงของ
ต่าง ๆ ที่พระเจ้ากรุงสยามส่งมาพระราชทาน มาคิวิคเดอเซเนเต และ
มองซีเออร์เดอครวซ์

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต หน้า ๔๑๘

ราชทูตสยามได้ออกจาก (กรุงปารีส)

วันที่ ๓ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘)

ราชทูตสยามได้มาถึงวังคำบตแบนี้แล้ว ตามทางที่มา เจ้าพนักงาน
ได้จัดการต้อนรับราชทูตสยามอย่างใหญ่โตงดงามมาก

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๔๑

วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘) จ่ายเงิน
ให้มองซีเออร์ วิศวร์ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงราชทูตสยาม เงิน ๔๐๐๐.

วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) จ่ายเงิน
ให้แก่มองซิเออร์รัวเยอคำรับรองข้าราชการที่มากับราชทูตสยาม
เงิน ๒๐๐๐.

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต หน้า ๔๔๑

กล่าวถึงเรื่องราชทูตสยามว่า

ราชทูตสยามได้เข้ากรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนสิงหาคม ค.ศ.
๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) แล้ว

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๔๑

วันที่ ๑๕ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) ตาม
บัญชีประจำวันได้จ่ายเงินค่าอาหารและค่ารถสำหรับราชทูตสยาม ตั้ง
แต่วันที่ ๘ ถึง วันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม เงิน ๓๐๕๓๖.๒ ค่าภาษี
เงิน ๒๓๙.๓๐

หน้า ๔๑ วันที่ ๑๕ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)
จ่ายเงินให้แก่มองซิเออร์เรนยัง ค่าอาหารและค่ารถสำหรับราชทูต
สยาม จนถึงวันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม เงิน ๓๐๕๓๖.๒

(คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต)

หน้า ๔๘๓ เรื่องราชทูตสยามเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสที่พระราช
วังเวอซาย เมื่อวันที่ ๓ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

หน้า ๕๕๐ เรื่องราชทูตสยามไปหาหมองซีเซอร์เคอครวซ์ เลื่อนาบดี
และเซเกรตารีออฟดีเพิต ณกรุงปารีส

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต
ออกที่กรุงปารีส ประจำวันที่ ๒๐ เดือนกันยายน

ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) หน้า ๕๕๐

ข้าราชการสยามได้ไปหาหมองซีเซอร์คอดแบเคอครวซ์ที่บ้านของ
ท่านแล้ว เมื่อวันที่ ๒๐ หมองซีเซอร์คอดแบเคอครวซ์ ได้ไปเยี่ยม
ตอบที่โฮเตลเคอชอ้าบาซาเคอ

คัดจากหนังสือแมครูว์กาลัง

หนังสือพิมพ์กล่าวถึงเรื่องราชทูตสยามไปเจริญทางพระราชไมตรี
นับตั้งแต่ราชทูตสยามไปหาหมองซีเซอร์เคอครวซ์ เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน
กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) เปนต้นไป หน้า ๒๓

หน้า ๓๒๗ กล่าวว่ราชทูตสยามได้ไปหา มาควิศเคอเซเนเต
หลายครั้ง

หมองซีเซอร์คูเว เอคเคออร์หนังสือพิมพ์แมครูว์กาลัง แต่งเรื่อง
ราชทูตสยามไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศฝรั่งเศส ให้ไว้แก่
มองเซเนเยอร์เลอคูก ประจำวันที่ ๓๐ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๖
(พ.ศ. ๒๒๒๕)

คัดจากบัญชีเงิน หน้า ๔๑ หน้า ๔๒

ประจำวันที่ ๑ เดือนตุลาคม ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

คำไต่หุ่ยการใช้จ่ายของราชทูตสยามจนถึงสิ้นเดือนกันยายน
เงิน ๑๘๓๓๐ ก้าวาฬ ๓๗๓.๘.๒

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ประจำปี ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕) หน้า ๕๕๒

เมื่อวันที่ ๒ เดือนตุลาคม ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕) ข้าราชการ
สยามได้ไปเฝ้ามกุฎราชกุมาร และเจ้านายฝ่ายหญิงในพระราชวงศ์
เพื่อทูลลา

หน้า ๖๐๐ ราชทูตสยามได้ออกจากกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๕ เดือน
ตุลาคม ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕) และได้ไปชมสถานที่ต่าง ๆ

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ

ถึงมาควิสเคอเซเนเล เขียนที่เมืองโตเบลอ

ลงวันที่ ๑๘ เดือนตุลาคม ค. ศ. ๑๖๑๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

ราชทูตสยามอยู่เป็นสุขสบายดีและมีความพอใจมากในการที่ผู้
รักษาเมืองโบเวได้จัดการต้อนรับให้เกียรติยศทุกอย่าง ราชทูตได้
ไปดูโบสถ์และได้ไปดูโรงงารสำหรับทำของต่าง ๆ มองซิเออร์เคอ
ริโอโคต์ได้พาราชทูตสยามไปดูกองทหารม้า เกรอนาเคียประจำ
พระองค์ ราชทูตสยามพอใจมาก

คัดจากจดหมายมองซีเออร์สตอฟ

ถึงมาควิสเดอเซเนเล เขียนที่ตำบลแซนต์ ไอแมร์
ลงวันที่ ๒๕ เดือนตุลาคม ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๘)

มองซีเออร์สตอฟรายงานว่า การเดินทางของราชทูตสยามว่า เมื่อไปถึงแห่งใดก็มีแต่การรื่นเริงและการรับรอง อย่างใหญ่โตงดงามทุกแห่ง ดูเหมือนต่างคนต่างประกวดประชันกันว่าใครจะจัดการต้อนรับดีกว่ากัน เป็นเช่นนั้นทุกแห่งทุกตำบล และยังที่ตำบลแซนต์ ไอแมร์แล้วยังจัดการต้อนรับดีมาก ด้วยกองทัพที่งามพลีนา และนายร้อยโททหารก็เอาใจใส่ที่จะหาการต่าง ๆ ให้เป็นเครื่องเพลิดเพลินของราชทูตสยาม นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงอาหารอย่างพิสดาร ต่อจากการเลี้ยงอาหารก็มีการเต้นรำ ผู้หญิงที่ไปในการเต้นรำนั้นก็แต่งกายอย่างงดงามที่สุด มองซีเออร์สตอฟเกรงว่าการที่รับรองราชทูตสยามเช่นนี้ อาจจะทำให้ราชทูตสยามหัวเสียได้ทีเดียว แต่จนถึงเวลานี้ราชทูตสยามก็โศกโศกกับเกียรติยศต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

มองซีเออร์สตอฟถามว่า ในเวลาจากนี้มากวิคเดอเซเนเล จะต้องการให้พาราชาทูตสยามเดินทางผ่านตำบลซังคีย์หรือไม่ เพราะราชทูตสยามมีความปรารถนาอยากจะพบกับเจ้า (Prince)

คัดจากหนังสือพิมพ์กาศเทศประจำปีค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๑๐๐

ราชทูตสยามได้กลับมาถึงกรุงปารีส เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘) แล้ว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเคอเชเนเล เขียนที่เมืองลิล

ลงวันที่ ๔ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ราชทูตสยามได้รับเกียรติยศมากทุกแห่ง เพราะเมื่อไปถึงที่แห่งใดก็ไม่มีอะไรนอกจากมีตะกอน มีดนตรีเครื่องดีดดีดเป่า ดอกไม้เพลิง มีการเลี้ยงอาหารอย่างงดงามที่สุด และมีการต้อนรับทุก ๆ แห่ง พวกราชทูตชอบดูพวกชาวเมืองแผ่นดินเตอร์มาก เมื่อมีการรับรองอย่างงดงามใหญ่โตเช่นนั้น กระทำให้พวกราชทูตสยามเกือบจะไม่เชื่อว่าจะมีการงดงามใหญ่โตโตถึงเพียงนี้ จนเกือบจะนึกเสียว่าเป็นการฝันเสียแล้ว ราชทูตสยามไปที่แห่งใด พวกฝรั่งเศสที่ได้พบปะกับราชทูตก็มีความพอใจทุกคน เมื่อพวกเขาถ้าวาจารย์รับรองและให้ศีลให้พร พวกราชทูตสยามก็ถ้าวาจาตอบอย่างไพเราะ น่าฟังมาก และคำตั้งวาง ๆ ซึ่งราชทูตสยามสั่งไว้ในตอนกลางคืนทุก ๆ คืนนั้น ผู้รับคำสั่งกษัตริย์จะรับคำสั่งจากท่านราชทูต

เมื่อไปถึงเมืองโตเจ้าพนักงานได้พาราชทูตสยามไปดูและชมของทุก ๆ อย่าง จนที่สุดของเด็กน้อยก็พาไปให้ดูเหมื่อนกัน

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเคอเชเนเล เขียนที่เมืองคัมเบอร์

ลงวันที่ ๑๓ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มีคุณ ๆ ๑ ชื่อ เดอแคต อ้างตัวว่าเป็นคนของมาตำตามาเรชาติ
เคอตามอต ได้นำจดหมายมาจากนายโฮเคลของมาตำเคอตามอต
มาถึงมองซิเออร์เคอวิต ชอว์งให้มองซิเออร์เคอวิตให้นำมอง
ซิเออร์เดอแคตเข้าในงบของราชทูตสยาม เพื่อเป็นหนทางสำหรับ
ทำการติดต่อกันต่อไป

คุณ ๆ นี้ได้ทำการติดต่อดีมาก และพยายามตั้งถึงการตั้งปวง
จนถึงเล็กน้อยก็สืบให้รู้ไว้ และสืบตลอดถึงการทหารและบ่อน
ต่าง ๆ ด้วย

คุณ ๆ นี้ได้เข้าอยู่ในงบของราชทูตสยามแล้ว มองซิเออร์สตอฟ
จึงถามมาควิสเคอเชเนเลว่า การที่ให้มองซิเออร์เดอแคตมาเข้างบ
เช่นนี้จะเปนประโยชน์อย่างไรบ้างหรือไม่

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๔๒

วันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) จ่ายเงินค่าของ
ต่าง ๆ ซึ่งพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้ส่งเป็นเครื่องราชบรรณาการถวาย
พระเจ้ากรุงสยาม เงิน ๕๐,๐๐๐

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖

(พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๔๒

วันที่ ๑๗ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) จ่ายเงิน
ให้ค่าโง่หุ้มสำหรับราชทูตสยามจนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน เงิน ๒๐๖๖๕

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดอคลูโซ

ลงวันที่ ๒๘ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

จดหมายของมองซิเออร์เดอคลูโซ ลงวันที่ ๑๖ และที่ ๒๐
เดือนนี้ (ธันวาคม) มาควิศเคอเซเนเลได้รับไว้แล้ว และการที่
มองซิเออร์เดอคลูโซได้ทำความตกลงกับมองซิเออร์เดอไวตรีคูร์
และมองซิเออร์คูเคนคัง ในเรื่องอาหารสำหรับเลี้ยงราชทูตและ
คนอื่น ๆ ที่จะเสด็จเรือไปประเทศสยามนั้น ได้ทราบความทุก
ประการแล้ว และพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็ทรงเห็นชอบตามที่จัดการ
ไปนั้นแล้ว เพราะฉะนั้นอนุญาตให้มองซิเออร์เดอคลูโซจ่ายเงินทศรอง
ให้แก่นายเรือก็ได้ จะให้มากน้อยเท่าใดแล้วแต่มองซิเออร์เดอคลูโซ
จะเห็นสมควร ในส่วนของมองซิเออร์ไวตรีคูร์นั้น พระเจ้ากรุง
ฝรั่งเศสได้พระราชทานเงินให้เดือนละ ๕๐๐ เฟรังก์ สำหรับอาหาร
รับประทานในเรือประจำวันแล้ว

ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เฟโดเคอโบร

ลงวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราชดำริเห็นว่า ในเวลาที่ราชทูต
สยามเคอทางกลับไปเมืองเบรสต์เพื่อไปลงเรือนั้น โปรดให้ราชทูต
สยามเคอทางไปทางเมืองนอมนันตี จึงมีรับสั่งให้ข้าพเจ้าเขียน
จดหมายมายังท่านว่ามีพระราชประสงค์ว่า ถ้าราชทูตสยามได้เคอ
ทางผ่านเมืองโคคาบตโต ก็ให้จัดการรับรองให้เต็มเกียรติยศของ
ราชทูตสยามทุกประการ จึงโปรดออกคำสั่งให้บรรดาพนักงาน
ทั้งปวงทราบในเรื่องนี้

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เคอกูร์เกตต์

ลงวันที่ เดียว และเรื่องเดียวกันกับจดหมายถึงมองซิเออร์เฟ

โดเคอโบร

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล
ถึง มอนซิเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศ เคอเซเนเลตอบรับ จดหมาย ของ มอนซิเออร์เดกลูโซ
ลงวันที่ ๓ และที่ ๖ เดือนนี้ (มกราคม) มาควิศเคอเซเนเล มีความ
ยินดีที่ได้ทราบว่า เรือเดอกายยาค์ เรือดีโว เรือตาฟลุค เรือตาดีว
ได้ไปทอดสมอที่ท่าเรือเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนนี้ (มกราคม) แล้ว มา
ควิศเคอเซเนเลจึงกำชับมอนซิเออร์เดกลูโซให้คอยเตรียมเรือเหล่านี้
ไว้ให้พร้อม เมื่อราชทูตสยามมาถึงเมื่อใดก็ให้ไต่ตั้งเรือได้ทันที
เพื่อบินให้เดี่ยเวตาในการที่ราชทูตสยามจะได้ออกเรือ และในเรื่องนี้
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีกระแสรับสั่งว่า ถ้าราชทูตสยามได้มาถึง
เมื่อใด ก็ให้จัดรับรองให้สมเกียรติยศของราชทูตทุกประการ และ
ให้ยังมีปืนใหญ่รับด้วย

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๗

(พ.ศ. ๒๒๓๐) หน้า ๔๑-๔๒

ลงวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

จ่ายเงินขาดค่าใช้จ่ายสำหรับราชทูตสยาม จนถึงวันที่ ๓ เดือน
นี้ ๘๓๗๘.๓๓.๖ ค่าเช่ารถและเช่าม้าสำหรับพาราชาทูตสยามไปยัง
เมืองเบรสต์ ๕๑๘๐.

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์สตอฟ

ลงวันที่ ๑๗ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเดอเซเนเล แจ้งมาให้มองซิเออร์สตอฟทราบ ว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราชประสงค์ ให้มองซิเออร์สตอฟคิดอ่านจัดการอย่างใดอย่าง ๑ ให้พาราชทูตสยามเดินทางผ่านเมืองนาคต์และให้ไปถึงเมืองเบรสต์ภายใน ๑๗ วัน และให้มองซิเออร์สตอฟอยู่ที่เมืองเบรสต์ จนกว่าพาราชทูตสยามจะได้ตั้งเรือเสร็จแล้ว

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๑๘ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเดอเซเนเลตอบรับจดหมาย ของ มองซิเออร์เดกลูโซ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ (มกราคม) และมีความยินดีที่ได้ทราบว่าเรือตัวโซได้มาถึงท่าเรือแล้วและเรือดำอื่น ๆ ที่จะไปยังประเทศสยามนั้น ก็จะได้มาถึงในเร็ว ๆ นี้แล้ว มาควิศเดอเซเนเลแจ้งให้มองซิเออร์เดกลูโซทราบต่อไปว่า พาราชทูตสยามได้ออกจากกรุงปารีสแล้ว คงจะได้ไปถึงเมืองเบรสต์ในเร็ว ๆ นี้ เพราะฉะนั้นมาควิศเดอเซเนเลจึงกำชับว่าเป็นการสำคัญที่จะต้องเตรียมเรือไว้ให้พร้อม เมื่อพาราชทูตสยามไปถึงเมื่อใด ก็ให้ออกเรือไปที่เดี๋ยว

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มงซิเออร์เดอกูร์ก แลมองซิเออร์เฟโดเดอโบร
ลงวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอเซเนเลบอกให้ท่านทั้งสองทราบว่า ในการที่มี
พระราชดำริที่ไว้แต่เดิมว่าจะให้ราชทูตสยามเดินทางผ่านตำบลที่ท่าน
ทั้งสองปกครองเพื่อไปยังเมืองเบรสต์นั้น ได้ทรงเปลี่ยนพระราช
ดำริแล้ว ด้วยทรงเห็นว่าควรจะให้ราชทูตสยามเดินทางเมืองนาคต์
เพื่อไปเมืองเบรสต์ต่อไป

คัดจากจดหมายมงซิเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๕ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ราชทูตสยามได้มาถึงเมืองเบรสต์เมื่อวันที่ ๕ เดือนนี้ (กุมภาพันธ์)
โดยมีความสุขสบายดีด้วยกันทุกคน เวลาราชทูตสยามคอยให้คน
ที่จะไปด้วยกันได้มาถึง ก็จะได้ตั้งเรือที่เดียว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เตคลูโซ

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๗ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ท่านราชทูตสยามได้มาถึงเมืองนี้ เมื่อวันอังคารเวลากลางคืน
 ดึกแล้ว ในคืนวันนั้นเป็นอันหมดเวลาที่จัดการรับรองให้สมเกียรติ
 ยศตามคำสั่งของท่านได้ รุ่งขึ้นท่านราชทูตสยามได้มีความกรุณา
 มารับประทานอาหารที่บ้านข้าพเจ้า กองทหารประจำเมืองเบรสต์
 กับกองทหารเรือได้มาเข้าแถว ๒ ฝากทางคงแต่ที่พักของท่านราชทูต
 ตอดจนถึงบ้านข้าพเจ้า บันใหญ่ของนายพลโท และบันใหญ่
 ของท่าเรือได้ยืมรับท่านราชทูต แล้วภายหลังบันใหญ่ที่ในวังได้
 ยืมรับเหมือนกัน มองซิเออร์ดีคอฟ และนายโฮเตลที่มากับท่านราช
 ทูตสยามนั้น เห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่จะให้ท่านราชทูตพักยังบ้าน
 ข้าพเจ้า เพราะคนที่มากับท่านราชทูตมีจำนวนมากนัก พอท่าน
 ราชทูตได้มาถึง ข้าพเจ้าก็ได้ไปเชิญให้มาพักยังบ้านข้าพเจ้า รุ่งขึ้น
 ข้าพเจ้าก็ได้ไปเชิญอีก แต่ท่านราชทูตไม่ยอมมา

คัดจากจดหมายเกาน์เดอเบรุน

ถึงมาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ที่เมืองเบรสต์ ได้ทำพิธีส่งมอบนศบตเคเคอ้า โดยทำพิธีอย่าง
สง่าผ่าเผยและงดงามที่สุดที่จะทำได้ เมื่อวานนี้ท่านราชทูตสยาม
ต้องการดูยิงปืนใหญ่และดูการยิงปืนเล็ก ท่านราชทูตสยามจึงได้ไป
ที่ท่าเรือ ซึ่งกองทัพเรืออันจะไปยังประเทศสยามได้จอดอยู่ กองทัพ
เรือจึงได้ยิงปืนใหญ่ทุกกระบอก ตามที่เรือจอดอยู่นั้นได้จุกบ
เพลิงทั่วไปทุกแห่ง

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึงมองซีเออร์เดคดูโซ

ลงวันที่ ๒๘ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

จดหมายฉบับนี้กล่าวในเรื่องที่มองซีเออร์เดคดูโซ มีจดหมาย
มาเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนนี้ (กุมภาพันธ์) ในเรื่องที่จะไปยังประเทศ
สยามนั้น ได้ออกไปแล้ว

กัตจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเล

ถึงมองซีเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๒๒ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเคอเซเนเล ตอบรับจดหมายของมองซีเออร์เดกลูโซ
ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ (มีนาคม) กับบายูซึ่งจ่ายเงินให้แก่คนเรือที่ประจำ
อยู่ในเรือซึ่งได้ออกไปยังประเทศสยามแล้ว ทั้งบายูซึ่งรายจ่ายเงิน
ให้แก่นายเรือ สำหรับจ่ายค่าอาหารเลี้ยงราชทูตสยาม และคน
เดรสาร์ด้วย

กัตจากบายูซึ่งเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐) หน้า ๒๔-๔๓

ลงวันที่ ๑๒ เดือนเมษายน ค.ศ. ๒๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

จ่ายเงินขาดให้ค่าโง่หัยไซ้จ่ายสำหรับราชทูตสยาม จนถึงวัน
ที่ ๑๒ เดือนมีนาคม เงิน ๒๔๒๖๘ : ๓๓ : ๘.

กัตจากคำสั่งสำหรับให้มองซีเออร์เดอกลูแบ

พนักงานคลังกองทหารเรือจ่ายเงิน

ลงวันที่ ๑๒ เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

จ่ายเงินขาดให้แก่มองซีเออร์เรกโนเป็นค่าโง่หัยไซ้จ่ายสำหรับ
ราชทูตสยาม ตั้งแต่วันที่ ๘ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘)
ถึงวันที่ ๑๒ เดือนมีนาคม เงิน ๒๔๒๖๘ ๓๓.๘

คัดจากคำสั่ง

ลงวันที่ ๑๓ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

ให้มองซิเออร์เดอตูแบบจ่ายเงิน ๕๐๐ ให้แก่มองซิเออร์เดอวิต
เปนรางวัลในการที่มองซิเออร์เดอวิตได้เปนธุระให้แก่ราชทูตสยาม
คิดเปนเงินเดือนละ ๒๐๐

คัดจากจดหมายมองซิเออร์แซงเตร

ถึงมาควิสเดอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๑๔ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

มองซิเออร์แซงเตรบอกมาว่า ได้จัดการรับของราชทูตสยาม
เต็มเกียรติยศทุกอย่าง

ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)

รวมค่าใช้จ่ายในเมืองเบรสต์ เปนเงินค่าเช่าบ้านและค่าอาหาร
สำหรับราชทูตสยามและข้าราชการที่มาที่ราชทูต ในระหว่างเวลา
ที่ราชทูตสยามพักอยู่ที่เมืองเบรสต์ ตั้งแต่วันที่ ๒๗ เดือนกรกฎาคม
ตลอดถึงวันที่ ๒ เดือนกันยายน บณ คอบค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)
เปนเงินรวม ๓๐๓๔.๓๐

(เซ็น) เดคลูโซ

วันที่ ๓ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)
 นำ ๕๖ ลงวันที่ ๑๐ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)
 ค่าอาหารเลี้ยงราชทูตของพระเจ้ากรุงสยาม ข้าราชการสยาม
 และชาวสยามซึ่งได้มาพร้อมกับท่านราชทูตเป็นเงิน ๕๔๐๘:๖:๘.

คัดจากจดหมายบาดหลวงตาซา

ถึงมาควิสเดอเซเนเล เขียนที่กรุงปารีส

ลงวันที่ ๑๖ เดือนกันยายน พ.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)

ด้วยข้าราชการไทย ๓ คนได้มาถึงกรุงปารีส เมื่อวันที่ ๑๔
 (กันยายน) แล้ว นักพรตชาวตั้งเกีย ๒ คน กับคนไทยหนุ่ม ๕ คนจะ
 ได้มาถึงราววันที่ ๑๗ ไทยหนุ่ม ๕ คนนั้น เมื่อมาถึงเมื่อใดบาดหลวง
 ตาซาจะได้จัดตั้งไปยังโรงเรียน แต่ในการเลี้ยงดูและค่าได้หุ้ยเคิร
 ทางของข้าราชการไทยที่มาถึงกรุงปารีสแล้วนั้น บาดหลวงตาซา
 ยังไม่เห็นมีใครตั้งเสียว่าอย่างไรเลย ในข้อที่มาควิสเดอเซเนเลถามว่า
 จะควรรับของข้าราชการไทยอย่างไรนั้น บาดหลวงตาซาเห็นว่าควร
 จะรับของอย่างชาวต่างประเทศที่เป็นมิตรกับประเทศฝรั่งเศส ไม่ควร
 จะรับของอย่างคนดำมัญ ข้าราชการ ๓ นายมีบ่าวคนใช้มาด้วย ๕ คน
 บาดหลวงตาซาเห็นว่าควรจะให้หาโต๊ะไว้ในห้องของข้าราชการไทย
 พอจะนั่งรับประทานอาหารได้สัก ๘ หรือ ๑๐ คน เพื่อข้าราชการ
 ไทยจะได้มีโอกาสเชื้อเชิญผู้ที่มาเยี่ยมเยียนให้รับประทานอาหารได้

อนึ่งบาทหลวงคาซาเห็นว่าควรจะให้แม่เจ้าพนักงานรอกองทหารเรือที่เปนม
คนหนุ่ม ๆ หรือคนอื่น ๆ ซึ่งมีความประพฤติดีประจำอยู่กับข้าราชการ
ไทยสักคน ๑ สำหรับที่จะได้พาข้าราชการไปเที่ยวในกรุงปารีส
และไนท์ไกด์เคียง และควรจะต้องจัดหารถไว้สำหรับประจำอยู่กับ
ข้าราชการไทยด้วยสัก ๑ หลัง

ได้มีคนเขียนจดหมายบอกมาจากคำบดฮาฟร์ว่า มองซิเออร์
เคอโตวินย์จะคิดเงินแก่ข้าราชการไทยเป็นค่าได้หุ้ยสำหรับจะไปกรุง
ปารีส และได้มีบุคคลคน ๑ ได้มาคิดเงินที่เมืองรูอ็ง บาทหลวงคาซา
จึงจำเป็นต้องออกเงินค่าเช่ารถและค่าได้หุ้ยอย่างอื่นตลอดจนถึงกรุง
ปารีส บาทหลวงคาซาจึงหวังใจว่า ฝรั่งเศสคงจะไม่รับของข้าราชการ
ไทยที่มาคราวนี้ เหมือนกับเมื่อครั้งรับของข้าราชการไทย ๒ คนที่
มาคราวก่อน เพราะข้าราชการที่มาคราวก่อนนั้น เป็นแต่เพียง
ข้าราชการซึ่งพระยาพระคลังใช้ให้มาเท่านั้น ทั้งยศและตำแหน่งก็
ต่ำกว่าข้าราชการไทยที่มาคราวนี้ บาทหลวงคาซาก็ดูกอยู่แต่
ว่าชาวฝรั่งเศสมีความนับถือและยกย่องผู้ที่มาในพระนามของพระเจ้า
กรุงสยามทุกคน

คัตจากรายงานการใช้จ่าย ซึ่งมองซิเออร์เคอโตวินย์ได้จ่ายเงิน
ไปสำหรับข้าราชการไทย ๓ คนที่มาแทนพระเจ้ากรุงสยาม กับด้าม
๑ คนและคนใช้ ๕ คนซึ่งมากับข้าราชการไทย คิดเป็นเงินใช้จ่าย
วันละ ๒๒ แฟรง เป็นเงินค่าอาหารการรับประทาน ค่าเช่าที่พัก ค่า
ซักฟอกเสื้อผ้า ค่าฟัน ค่าเทียนไข และค่าอื่น ๆ อันจำเป็นจะ

ต้องใช้ รวม ๖๓ วันจนถึงวันที่ ๕ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๘
(พ.ศ. ๒๒๓๑) ซึ่งเป็นวันที่ข้าราชการไทยได้ยกไปกรุงโรม

ค่าเช่ารถรวม ๓ เดือน ค่าใช้จ่ายสำหรับชาวตั้งเกีย ๓ คนใน
ระหว่างเวลา ๒ วัน และค่าใส่หุ้มจ่ายสำหรับกองทัพที่ตีพา
ข้าราชการไทยไปยังกรุงปารีส รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๘๗๗ แผลง
บาญชีหน้า ๘๓๐ ปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑)

ปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒)

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒) หน้า ๔๗
วันที่ ๘ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑) ค่าใช้จ่าย
สำหรับข้าราชการที่มาแทนพระเจ้ากรุงสยามเงิน ๒๘๘๓ : ๓๐

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒) หน้า ๔๘
วันที่ ๑๖ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒) ค่าอาหาร
การเลี้ยงข้าราชการของพระเจ้ากรุงสยาม และค่าใส่หุ้มอย่างอื่น ๆ
เงิน ๓๐๓๗๖ : ๑๖

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒) หน้า ๕๑
วันที่ ๑๖ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๒) จ่ายเงิน
คืนให้แก่บาทหลวงเวยู บาทหลวงคณะเยซุอิต เป็นเงินค่าใส่หุ้ม
การใช้จ่ายสำหรับข้าราชการไทย เป็นเงิน ๘๘๐๐.

ปี ค.ศ. ๑๖๕๐ (พ.ศ. ๒๒๓๓)

คัดจากบัญชีเงินประจำปี

ค.ศ. ๑๖๕๐ (พ.ศ. ๒๒๓๓) หน้า ๔๕-๔๖

วันที่ ๓๐ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๕๐ (พ.ศ. ๒๒๓๓) ค่าอาหาร

การเลี้ยงข้าราชการของพระเจ้ากรุงสยาม เงิน ๒๘๗๐.

หอสมุดสาขา วังท่าพระ

ถ้อยคำที่ราชทูตของพระเจ้ากรุงสยามได้กล่าวในเวทากราบทูล
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และทูตเจ้านายทั้งเจ้าผู้หญิงเจ้าผู้ชายในพระ
ราชวงศ์ฝรั่งเศส เมื่อราชทูตสยามได้เฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสในครั้ง
แรก เมื่อวันที่ ๓ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ถ้อยคำที่กราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ขอพระราชทานกราบทูลสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นใหญ่ และ
ซึ่งทรงมีอำนาจและเดชานุภาพ จนราชศัตรูของพระองค์ได้พ่ายแพ้
ไปหมดสิ้นแล้ว

ด้วยพวกข้าพเจ้าขอพระมหากรุณาต่อพระองค์ ได้ทรงโปรดฟัง
ถ้อยคำที่พวกข้าพเจ้าจะได้กราบทูลทั้งนี้ ในการที่พวกข้าพเจ้าได้มา
เฝ้าพระองค์ ในวันนี้ กระทำให้พวกข้าพเจ้ามีความบังคายนิตย์ยิ่งนัก
เพราะเหตุที่พระองค์เจ้าได้ประสูติแล้ว อันเป็นเจ้าที่เทวดาชั้นฟ้า
ได้ประทานลงมาให้สำหรับประเทศฝรั่งเศส

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามผู้ทรงพระเดชานุภาพอันใหญ่ยิ่ง นาย
ของพวกข้าพเจ้า ซึ่งทรงพระอิศริยยศจันทรบรรดาเจ้าแผ่นดินและเจ้า
นายฝ่ายทิศตะวันออกทั้งปวงกลัวเกรงพระเดชานุภาพ และซึ่งทรงรัก
ใคร่พระองค์อย่างยิ่ง จนพวกข้าพเจ้าไม่มีถ้อยคำที่จะกราบทูลให้
พระองค์ทรงทราบได้นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดคัตเดือกให้พวก
ข้าพเจ้าได้เป็นราชทูตต่างพระองค์ มาเฝ้าและเพื่อนำของเครื่องราช-

บรรณการมาถวายให้เป็นพยานแห่งความนับถือ ที่สมเด็จพระเจ้า
 กรุงสยามได้มีต่อพระองค์ อนึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามได้มีกระแส
 รับสั่งให้พวกข้าพเจ้ามากราบทูลให้ทรงทราบ ว่าสมเด็จพระเจ้ากรุง
 สยามทรงทราบได้อย่างดี ว่าพระองค์ทรงพระปรีชาญาณและทรงมี
 สติปัญญาอันลึกซึ้ง ซึ่งมนุษย์ทั้งปวงไม่อาจจะเห็นได้ พระราช
 อำนาจก็มีอยู่เต็มที จึงได้ทรงปกครองขอบเขตอันมาด้วยความ
 ยุติธรรม อันน่าชมเชยยิ่งนัก ฝ่ายในพระราชสำนักเดา ก็มีขุนนาง
 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีสติปัญญาไหวพริบ จึงอาจที่จะกระทำการ
 ทั้งปวงซึ่งพระองค์จะได้มีรับสั่งให้ทำ เพื่อปกครองอาณาประชา
 ราชวรให้มีความเจริญได้ทุกอย่าง ส่วนในพระราชอาณาจักรอัน
 กว้างขวางนั้น ก็มีบ้านเมืองใหญ่โตอันมีบ่อนคูประตูหอรบอย่างแข็ง
 แกร่ง ทั้งตุ๊กกระสุนดินดำเครื่องดีดอาวุธก็มีพร้อมบริบูรณ์ อันเป็น
 ของจำเป็นสำหรับใช้ในเวลายามสงครามทุกอย่าง การที่พระองค์ทรง
 มีไชยชนะในการทัพศึกนั้น ก็ทรงมีไชยทั้งทางทะเลแถมทางบก ผู้ใด
 ที่องอาจมาขัดต่อพระราชดำริห์ พระองค์ก็ทรงปราบได้ย จนศัตรู
 เหล่านั้นต้องมาอ่อนน้อมค้อมได้ผ้าดของชุดพระบาททุกคน จนถึงที่สุด
 วัฒนธรรมพระองค์เป็นผู้ทรงชี้ขาดในความดีความชอบ ไม่เฉพาะแต่ไพร่ฟ้า
 ข้าแผ่นดินของพระองค์ แต่ทรงชี้ขาดตลอดถึงบ้านเมืองอันอยู่ใกล้
 เคียง และพระองค์ทรงปกครองประเทศฝรั่งเศสด้วยพระเดชานุภาพ
 อันใหญ่หลวง อันพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสองค์ก่อน ๆ จะเปรียบปาน

ไม่ได้โดยเป็นอันขาด จนบรรดาพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายในโลก
นี้ มีความนิยมยินดีในพระเดชานุภาพ จึงต่างองค์ต่างคิดจะมาเป็น
พระราชไมตรีกับพระองค์ทั้งนั้น

โดยเหตุที่พระองค์ทรงพระเดชานุภาพ จนข่าวได้เล่าลือไป
ตลอดทิศตะวันออกเช่นนี้ สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวก
ข้าพเจ้าได้ทรงทราบก็จับพระทัยยิ่งนัก และในระหว่างที่เล่าลือถึง
พระเดชานุภาพของพระองค์ สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงทราบว่า
พระองค์มีพระราชประสงค์จะเป็นพระราชไมตรีด้วยนั้น จึงได้ทรง
พระโสมนัสยินดีอันจะหาคำใดมากราบขอไม่ได้แล้ว ทั้งพระราชวงศ์
นุวงศ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้น้อยผู้ใหญ่ก็พลอยมีความยินดีด้วยกัน
ทุกคน และต่างคนต่างยกย่องชมเชยสรรเสริญชมพระบารมีของ
พระองค์ด้วยกันทั้งสิ้น

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า หาทรงทราบไม่
ว่าในบรรดาของทั้งปวงอันมีอยู่ในพระราชอาณาจักรสยาม จะมีสิ่ง
ใดที่พระองค์จะพอพระทัยบ้าง จึงได้มอบของบางอย่างให้พวก
ข้าพเจ้าเชิญมาเป็นเครื่องราชบรรณาการถวายต่อพระองค์ เพราะ
ฉนั้นขอพระองค์ ได้โปรดมีกระแสรับสั่งให้เจ้าพนักงานได้ไปรับเครื่อง
ราชบรรณาการเหล่านั้นไว้ด้วย

ในส่วนตัวพวกข้าพเจ้าและข้าราชการที่ได้มาราชการกับข้าพเจ้า
นั้น ต้องกราบทูลสารภาพให้ทรงทราบ ว่าในชั้นนี้ก็รู้สึกเสียใจ

อาศัยในการที่จะต้องจากบ้านเกิดเมืองนอน เติรทางอันไกล เช่นนี้ อยู่
 บ้าง เพราะพวกข้าพเจ้าไม่เคยเคยที่จะได้เตรีทางด้วยพาหนะเรือชนิด
 นี้ แต่มาบัดนี้ เมื่อได้รับโอกาสที่ได้มาเฝ้าพระองค์แล้ว และเมื่อ
 ได้เห็นพระบารมีด้วยตาของพวกข้าพเจ้าเอง ว่าข้าวเฝ้าถึงถึงพระ
 เสดษานุภาพเป็นสิ่งที่ยิ่งค่ากว่าความที่เป็นจริงแล้ว ความเสียใจอาศัย
 ที่มิแต่เช่นเดิมนี้ก็เป็นอันเบาบางลงไปทุกที และพวกข้าพเจ้ารู้สึกว่ามี
 มีความสุขสบายและสุขใจ เท่ากับพวกข้าพเจ้ายังคงอยู่ใกล้พระองค์
 นายของพวกข้าพเจ้าอยู่เช่นนั้น

ในที่สุดนี้พวกข้าพเจ้าไม่มีคำใดที่จะกราบทูลต่อไป นอกจาก
 จะกราบทูลขอรับพระมหากรุณาจากพระองค์ตลอดเวลาที่พวกข้าพเจ้า
 จะได้พักอยู่ในพระราชอาณาเขตของพระองค์เท่านั้น

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อมกุฎราชกุมาร

ขอกราบทูลเจ้าอันใหญ่ยิ่ง ซึ่งพระรัศมีในเวลาทีประสูติได้
 ส่องไปทั่วโลก และซึ่งพระอัยยาศัยอันกล้าหาญได้ทำให้ตาของคน
 ทั่วโลกมัวไปหมด

ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ได้รับสั่งใช้
 ให้พวกข้าพเจ้ามาเฝ้ากราบทูลถวายพระคัสถ์พระพร ขอให้สมเด็จพระ
 เจ้ากรุงฝรั่งเศสพระราชบิดาของพระองค์ ได้ทรงพระเจริญทุกประการ
 ได้มีรับสั่งใช้ให้พวกข้าพเจ้ามาถวายบังคมต่อพระองค์เหมือนกัน และ

ได้ทรงมอบของต่าง ๆ มาถวายต่อพระองค์ ขอพระองค์ได้ทรงรับ
ของเหล่านี้ไว้ด้วยความดีน่หารักใคร่ดุจเดียวกับที่สมเด็จพระเจ้ากรุง
สยามได้พระราชทานมาด้วยมีน้ำพระทัยรักใคร่ในพระองค์เช่นเดียวกัน

อนึ่งได้มีรับสั่งให้มากราบทูลต่อพระองค์ว่า ในบรรดาของต่าง ๆ
ซึ่งมีอยู่ในฝ่ายทิศตะวันออก ถ้ามีของสิ่ง ๓ สิ่งใดซึ่งเป็นที่พอใจของ
พระองค์และพระองค์มีพระประสงค์แล้วก็ขอให้รับสั่งให้พวกข้าพเจ้า
ทราบด้วย เพื่อเป็นโอกาสที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามจะได้จัดส่งมา
พระราชทานเพื่อให้ลูกพระทัยของพระองค์

ในการที่พวกข้าพเจ้าได้มาคกกองทำพระราชไมตรีในพระนามของ
สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม และสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสผู้ มีพระเดชา
นุกาพมากนั้น เป็นการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์
ยิ่งนักที่จะให้พระราชไมตรีไมตรีใดคงยั่งยืนชั่วนานาน จึงทรงหวัง
พระราชหฤทัยว่า โดยเหตุที่พระองค์ทรงพระสติปัญญาอันเฉียบ
แหลมทั้งพระทัยที่ดี พระองค์คงจะทรงพระดำริห์หาทางที่จะให้
พระราชไมตรีในระหว่างประเทศทั้งสองนี้ ได้สนิทแน่นหนามั่นคงอยู่ชั
วนานเป็นแน่

พวกข้าพเจ้าอาจจะกราบทูลรับรองล่วงหน้าได้ว่าในการที่พระ
เป็นเจ้าได้โปรดให้พระโอรสของพระองค์ได้ประสูติ ประจวบกับ
เวลาที่พวกข้าพเจ้าได้มาจากหนทางห่างไกล เพื่อมาถวายบังคมต่อ
พระองค์นั้น คงจะเป็นการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวก

ข้าพเจ้าจะทรงปราโมชยินดียิ่งนัก และการที่ประจวบเป็นฤกษ์ก็เช่น
 พวกข้าพเจ้าอาจจะทำนายได้ ว่าต่อไปในภายภาคหน้า พระโอรส
 ของคุณคงจะทำให้พระนามของพระองค์กับนามของประเทศฝรั่งเศส
 ได้แพร่หลายมีเกียรติยศจนตลอดทุกโลกเป็นแน่

พวกข้าพเจ้าเชื่อใจว่าพระองค์คงจะทรงพระเมตตาแก่ตัวข้าพเจ้า
 ทั้งคงจะแผ่พระบารมีเพื่อปกครองพวกข้าพเจ้าด้วยเป็นแน่

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กล่าวกราบทูลมกุฎราชกุมาร

ขอประทานกราบทูลเจ้าหญิง ซึ่งพระบารมีปกแผ่เป็นรัศมี
 ทั่วไป

ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ผู้มีพระราช
 ประสงค์ที่จะเป็นพระราชไมตรีกับสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสยิ่งนัก
 ได้ทรงจัดให้พวกข้าพเจ้ามายังประเทศฝรั่งเศส เพื่อมาถวายบังคม
 และเพื่อถวายพระศัตพระพรขอให้สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรง
 พระเจริญทุกประการ

ในการที่ข้าพเจ้าจะได้มายังประเทศฝรั่งเศสนี้ ความได้ทรงทราบ
 ไปถึงสมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ก็ทรงพระ
 โสมนัสยินดียิ่งนัก จึงได้ทรงสืบสวนถึงการที่เกี่ยวด้วยเจ้านายใน
 พระราชวงศ์ฝรั่งเศส ครั้นได้ทรงทราบว่าพระองค์ได้ดำรงอยู่เป็น

มาสู้กับพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ก็ทรงปลื้ม
 ยินดียิ่งนัก สมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามมีพระ
 ประสงค์จะทรงทราบยิ่งนักว่า พระองค์จะโปรดของทางฝ่ายทิศใดวัน
 ออกเปนของสิ่งไรบ้าง จึงได้โปรดมีรับสั่งให้พวกข้าพเจ้านำของ
 แปะทท ๆ บางอย่างมาถวายต่อพระองค์ เหมือนกับส่งตัวอย่างมา
 ถวายให้ทอดพระเนตร เพื่อพระองค์จะได้ทรงเห็นว่าในประเทศสยาม
 มีของอย่างไรบ้าง ในของต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้านำมาถวายนี้ ถ้ามีสิ่งใด
 ที่พอพระทัยของพระองค์แล้ว ก็ขอได้โปรดมีรับสั่งให้พวกข้าพเจ้า
 ทราบด้วย และถ้าจะมีพระประสงค์ของอย่างใดแล้ว ก็ขอได้โปรด
 มีรับสั่งให้เจ้าพนักงานของพระองค์ได้ทำแบบตัวอย่างประทาน มายัง
 ข้าพเจ้าด้วย สมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ได้มี
 รับสั่งให้พวกข้าพเจ้ามากราบทูล ว่าการที่พระองค์มีพระโอรสและ
 พระธิดาอันเป็นที่เชิดชูของประเทศฝรั่งเศสนั้น เปนสิ่งที่สมเด็จพระ
 พระราชบิดาทรงยินดีนัก และทรงขอรับต่อพระองค์ ขอให้พระองค์
 ได้ทรงรับสั่งให้พระโอรสได้มีพระทัยกำริห์แต่จะให้พระราชไมตรีใน
 ระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองได้สนิทสนมมั่นคงอยู่เปนนิตย์
 เพื่อพระราชไมตรีที่พวกข้าพเจ้าได้มาทำความตกลงในครั้งนี้ จะได้
 อยู่ยังยืนชวกาลนาน เท่ากับดวงพระอาทิตย์เช่นนั้น

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้ทูลต่อ ดุกเดอบูรกอยน์

เมื่อพระผู้เป็นเจ้าบนสวรรค์ ได้โปรดให้พระองค์ประสูติมาสำหรับ
เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติยศของประเทศฝรั่งเศสนั้น ในประเทศสยาม
ไม่มีใครเลยที่จะไม่ยินดีจนคนเดียว เพราะชาวประเทศสยามเห็นว่า
พระองค์เป็นผู้ซึ่งพระเป็นเจ้าได้กระไว้ สำหรับทำให้พระราชไมตรีใน
ระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองได้ติดต่อกันชั่วนิรันดร์ สมเด็จพระ
ราชินีของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม จึงได้โปรดให้พวกข้าพเจ้า
มาถวายพรขอให้พระองค์ได้ทรงพระเจริญตลอดพระชนมายุ และได้
โปรดประทานของมาเพื่อเป็นเครื่องเพติดเพติดพระทัย จนกว่าจะ
ได้ทราบว่าพระองค์จะตั้งพระประสงค์ของ อย่างไรในฝ่ายทิศตะวันออกบ้าง

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่าน ดุกตั้งยู

ด้วยการที่พระองค์ได้ประสูติมานั้น ก็โดยพระกรุณาของพระ
เป็นเจ้าบนสวรรค์ ซึ่งมีความประสงค์จะกรุณาต่อประเทศฝรั่งเศส
เพื่อพระราชวงศ์จะได้ไม่ขาดเชื้อสายเลย การที่ได้ประสูติมานั้นได้
กระทำให้ประเทศสยามทั้งประเทศมีความยินดียิ่งนัก และสมเด็จพระ
ราชินีของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามก็ได้มีรับสั่งให้พวกข้าพเจ้า
มาถวายพร ขอให้พระองค์ได้มีความสุขความเจริญทุกประการ

และได้โปรดประทานของแปลก ๆ มาบางอย่าง เพื่อเป็นเครื่องเพติด
 เพติดในเวลาที่จะทรงพระเยาว์อยู่ จนกว่าพระองค์จะได้ทรง
 เจริญพระชันษา และจะได้มีพระประสงค์ของอย่างอื่น อันเป็นของ
 ทศและมีราคากว่านั้นต่อไป

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่าน ดูกุเบร์

ด้วยพวกข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของ
 พวกข้าพเจ้าได้ทรงทราบ ว่าพวกข้าพเจ้าได้มากกราบทูลถวายพร
 ขอให้พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุ ก็คงจะเป็นการพอพระทัย
 พวกข้าพเจ้าไม่สงสัยเลยว่าในภายภาคหน้า พระองค์คงจะเป็นเจ้าที่
 มีพระนามโด่งดัง เพราะเหตุว่าพระองค์ได้ประสูติมาก็เฉพาะสำหรับ
 เด็จออกให้ราชทูตอันมาแต่ทางสุดโลกได้เข้าเฝ้า และพวกข้าพเจ้า
 มีความปลื้มใจที่พระองค์จะได้ทรงรู้จักสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนาย
 ของข้าพเจ้าโดยเฉพาะ เพราะพระองค์คงจะได้ทรงเห็นพระนามของ
 นายข้าพเจ้าปรากฏอยู่ในพงศาวดารของพระองค์ และคงจะทรง
 ทราบต่อไปว่าการที่โปรดให้พวกข้าพเจ้าได้มาเฝ้าในวันนี้ เป็นสิ่ง
 สำคัญเป็นครั้งแรกในพระชันษา

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูล
ต่อพระเชษฐาของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ได้มีรับสั่ง
ว่าเมื่อพวกข้าพเจ้าได้ถวายบังคมต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ผู้เป็น
สมเด็จพระอนุชาของพระองค์แล้ว ก็ให้พวกข้าพเจ้ามาถวายบังคม
ต่อพระองค์ด้วย

พระนามอันโด่งดังของพระองค์ได้กระทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุง
สยามได้ทรงทราบในอิณินหารของพระองค์ และได้ทรงทราบว่า
พระองค์ได้มีไชยชนะต่อศัตรูของประเทศฝรั่งเศสอันเป็นเรื่องเลื่องลือ
ยิ่งนัก เหตุที่ศัตรูเหล่านั้นเป็นศัตรูของพระองค์ ก็เพราะศัตรูเหล่านั้น
เป็นศัตรูของสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสพระอนุชาของพระองค์นั้น จึง
กระทำให้พวกข้าพเจ้าเชื่อว่า พระสหายของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็คง
จะเป็นพระสหายของพระองค์เหมือนกัน และในบัดนี้สมเด็จพระเจ้า
กรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้าก็อยู่ในจำนวนเป็นพระสหายของพระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว เพราะฉะนั้นในพระนามของสมเด็จพระเจ้ากรุง
สยาม พวกข้าพเจ้าจึงมากราบทูลวิงวอน ขอพระองค์ได้โปรดช่วย
ให้พระราชไมตรีนี้ได้นิรณาจรต่อไป ในส่วนตัวพวกข้าพเจ้าโดย
เฉพาะนั้น ต້องขอพระกรุณาและพระบารมีของพระองค์ได้เป็นที่พึ่ง
ต่อพวกข้าพเจ้าด้วย

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อ มาดำ

ด้วยการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกเขาเข้าเฝ้ามีพระราชประสงค์ที่จะเป็นพระราชไมตรีกับสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนั้น เป็นการกระทำให้พระองค์ทรงโปรดปรานรักใคร่เจ้านายในพระราชวงศ์ฝรั่งเศสทุก ๆ องค์ และยังเป็นเจ้าหญิงซึ่งพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสโปรดปรานและเป็นเชื้อพระวงศ์สนิทกับพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกเขาเข้าเฝ้าก็กตัญญูโปรดปรานรักใคร่มากขึ้นอีก เพราะฉะนั้นจึงได้โปรดรับสั่งใช้ให้พวกเขาเข้ามายังประเทศฝรั่งเศสเพื่อกราบทูลให้ทรงทราบในข้อนี้ และการที่พวกเขาเข้าเฝ้าได้ปฏิบัติตามกระแสรับสั่งของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น ก็ทำให้พวกเขาเข้าเฝ้าบ่อยนัก เพราะได้มีโอกาสเฝ้าพระองค์ ผู้ซึ่งจะหาเจ้านายองค์อื่นที่สมควรจะเทียบเท่ากับพระองค์ไม่ได้แล้ว

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่าน ดุกเกอชาตร์

ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกเขาเข้าเฝ้าทรงเฝ้าพระทัยใต่นักในพระราชวงศ์ของประเทศฝรั่งเศส และส่วนของสมเด็จพระราชบิดาของพระองค์นั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามก็ทรงเฝ้าพระทัยใต้อย่างหนักเช่น เพราะฉะนั้นถ้าพวกเขาเข้าเฝ้าไม่ได้มาถวายบังคมและกระทำความเคารพต่อพระองค์แล้ว ก็เท่ากับไม่ได้ปฏิบัติภารกิจให้สม

พระราชดำริห์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามแต่เท่ากับปฏิบัติคิดด้วย
หน้าที่เช่นนั้น

พวกข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างที่สุดที่ได้เห็นว่าพระองค์ทรงประ
กอบด้วยพระอภัยมัยสมราชตระกูล พระทัยก็อารีอารอบกว้างขวาง
ทั้งพระนิตยก็เต็มไปด้วยความกล้าหาญ การที่พระองค์มีพระทัย
คณนุกเห็นได้โดยที่พระร่างกายสมบูรณ์ทุกอย่าง ซึ่งพวกข้าพเจ้า
แต่เห็นเท่ากับเป็นเดือนหรือสองดวง ๑ อันฉายรัศมีที่สว่างและบริสุทธิ์
อุปมาเหมือนพระองค์อยู่ในท่ามกลางรัศมีอันนั้น การที่ประเทศ
ฝรั่งเศสมีเจ้านายซึ่งทรงพระลักษณะอย่างนี้เช่นนี้ คือนับว่าประเทศ
ฝรั่งเศสเคราะห์ดียิ่งนัก และในเวลาพวกข้าพเจ้ามาเจริญทางพระ
ราชไมตรีกับประเทศฝรั่งเศสนี้ ก็บังเอิญประจวบกับเวลาซึ่งประเทศ
ฝรั่งเศสกำลังรุ่งเรือง ทั้งมีความหวังว่าในภายภาคหน้ายังจะรุ่งเรือง
ยิ่งกว่านี้ เพราะเหตุที่พระองค์เท่ากับเป็นหลักสำหรับให้ประเทศ
ฝรั่งเศสให้รุ่งเรืองต่อไป

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อ มาเดอมัวเซล

ด้วยในโอกาสที่พวกข้าพเจ้าได้มาเฝ้าถวายบังคมคราวนี้ พวก
ข้าพเจ้ามีความยินดียิ่งนักที่ได้เห็นด้วยตาของตนเอง ว่าพระเจ้าบรม
วงศ์ได้กรุณาแก่ประเทศฝรั่งเศสโดยเฉพาะ โดยทรงโปรดให้ประเทศ
ฝรั่งเศสได้มีเจ้าหญิงอันทรงพระลักษณะดีอย่างพระองค์ ซึ่งเป็นการ

สมควรที่อาณาประชาราษฎร์ทั่วไปจะนิยมนับถือได้ ในข้อนี้พวก
ข้าพเจ้าอาจจะไปรายงานความจริงได้ เพราะพวกข้าพเจ้าได้มาเฝ้า
เฉพาะพระองค์แล้ว เพราะฉะนั้นพวกข้าพเจ้าขอถวายพระพร ขอให้
พระองค์ได้ทรงเจริญสวัสดิภาพมั่งคั่งทุกประการ

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และ
เจ้านายทั้งหญิงและชายอันเป็นเจ้านายในพระราชวงศ์ ในเวลาที่
เข้าเฝ้าเพื่อถวายบังคมตามเมื่อวันที่ ๓๕ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๗
(พ.ศ. ๒๒๒๙)

ถ้อยคำที่กราบทูล พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ขอพระราชทานกราบทูลสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ผู้ทรงพระ
เดชานุภาพอันใหญ่ยิ่ง

ด้วยพวกข้าพเจ้าได้มาเฝ้าในครั้งนั้นเพื่อจะขอรับพระราชทานพระ
ราชานุญาตกลับไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายพวกข้าพเจ้า เหตุ
ที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามทรงตั้งพระราชหฤทัยรอฟังว่าการที่ได้ทรง
แต่งราชทูตมาคราวนี้จะมีผลอย่างไร ประการ ๑ การแปลกปลดาค
น้ำพิศวงต่าง ๆ ซึ่งพวกข้าพเจ้าจะได้นำกลับไปกราบทูล ประการ ๑
พยานอันสำคัญที่พวกข้าพเจ้าจะได้นำไปกราบทูลว่าพระองค์ได้ทรงเป็น
พระราชไมตรีกับสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามโดยเฉพาะ ประการ ๑ และ

ข้อที่พวกข้าพเจ้าจะได้นำไปกราบทูลว่าพระองค์จะได้ทรงเป็นพระราช
ไมตรีด้วยชัฏกาดนาน ประการ ๓ นั้น เป็นเหตุผลซึ่งกระทำให้พวก
ข้าพเจ้าต้องคิดกราบทูลถวายบังคมลาตั้งที่ หาใช้ถมแต่งหรือระตุ
กระทำให้พวกข้าพเจ้ากราบทูลถวายบังคมลาไม่ และความเชื่อเพื่อต่าง ๆ
ซึ่งพวกข้าพเจ้าได้มารับในทันที โดยที่ทรงพระกรุณาตำรับตั้งนั้น เป็น
สิ่งที้อาจจะกระทำให้พวกข้าพเจ้าล้มบ้านเกิดเมืองนอนและล้มในกระแด้
รับตั้งของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินนายของพวกข้าพเจ้าได้ทีเดียว

แต่ในเวลาทีพวกข้าพเจ้าจะจากแะไปห่างไกลพระองค์เช่น
นี้ พวกข้าพเจ้าก็หมดคำทีจะกราบทูลแต่ตั้งความในใจทีพวกข้าพเจ้า
มีความนับถือนิยมในพระองค์และทีได้ทรงพระกรุณาแก่พวกข้าพเจ้า
ทุกสิ่งทุกอย่างนั้น พวกข้าพเจ้าจะมิได้ลืมพระเดชพระคุณเลย เมื่อ
ขึ้นเดิมพวกข้าพเจ้าก็ไว้สติอยู่ว่า เมื่อได้มาเฝ้าเห็นพระองค์แล้ว
ก็คงจะได้เห็นว่าพระองค์เต็มไปด้วยพระอภินิหารและเกษานุภาพ เมื่อ
ได้มาเฝ้าแล้วก็ได้เห็นเต็มจริงดังได้คาดหมายไว้ แต่พวกข้าพเจ้าจะ
ต้องกราบทูลสารภาพว่า พวกข้าพเจ้ามิได้นึกเลยว่พระองค์จะได้
มีนาพระทัยค่อนอ่อนหวานเช่นนี้ ทั้งพวกข้าพเจ้าก็มิได้นึกเลยว่
พระอัยยาศัยอันมหาดายอย่าง จะมาประกอบรวมในคน ๆ เดียวได้
เพราะฉนั้นพวกข้าพเจ้าไม่ปลาดใจแล้วทีได้เห็นอาณาประชาราษฎร
ของพระองค์มีความรักใคร่นับถือพระองค์จนถึงกับไม่ยากดิ้นฐาน
บ้านเรือนเพราะเต็มใจสมัครอยู่ในพระราชอาณาเขตของพระองค์ โดย

เหตุที่ราษฎรพลเมืองเหล่านี้ได้รับความผาสุกจากพระองค์ทุกถ้วนหน้า
 ในส่วนตัวพวกเขาเหล่านั้น รู้ดีกในพระเดชพระคุณที่ได้ทรงพระเมตตา
 กรุณาแก่พวกเขาเหล่านั้นทุกอย่าง ทั้งรู้ดีกปลื้มใจในพระอภัยมัย
 อันดี และปลื้มใจยิ่งนักในพระปรีชาสามารถของพระองค์ จึงเห็น
 พร้อมกันว่าชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นและโอรสธิดาเหล่านั้นที่บ่าวร้อง
 สรรเสริญพระเกียรติคุณของพระองค์ เท่าที่พวกเขาเหล่านั้นทำได้
 เสียแล้ว ความจำของพวกเขาก็ไม่เพียงพอที่จะทรงจำการต่างๆ
 ไว้ได้ เพราะเหตุฉะนั้นพวกเขาจึงต้องรวบรวมจดข้อความต่างๆ
 ไว้เท่าที่ได้มารู้อย่างเห็นทุกอย่าง และถึงแม้ว่าพวกเขาจะได้จดจำ
 การต่างๆ ไว้มากก็จริงอยู่ แต่สิ่งที่พวกเขายังไม่ได้พบได้เห็น
 นั้นยังมีอีกมากต่อมากนัก จดหมายบันทึกซึ่งพวกเขาได้จดไว้นั้น
 จะได้อยู่ชั่วฟ้าและดิน และจะได้บังญูไว้ในอนุสาวรีย์ที่หายากและที่
 มีราคาที่สุดในประเทศสยามคือไป ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนาย
 ของพวกเขา จะได้อั่งจดหมายบันทึกเหล่านี้ไปพระราชทานแก่
 เจ้านายทั้งปวงซึ่งมีพระราชไมตรีติดต่อกับประเทศสยาม เพราะฉะนั้น
 ในไม่ช้าบรรดาบ้านเมืองและประเทศทั้งหลายในฝ่ายทิศตะวันออก จะ
 ได้ทราบในพระเดชานุภาพของสมเด็จพระเจ้าหลุยเดอกรังอันจะหาผู้ใด
 มาเปรียบปานไม่ได้แล้ว และเรื่องนั้นก็จะได้เล่าสืบกันไปชั่วกาลนาน
 มีไฉนที่สุดได้โดย

ในที่สุดนี้พวกข้าพเจ้าจะได้เป็นผู้นำข่าวอันน่ายินดีไปกราบทูล
 ส้มเต๋จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ว่าพระองค์ทรงพระ
 เจริญหาได้มีพระโรครมาเบียดเบียนอย่างไร้ และพระผู้เป็นเจ้า
 บนสวรรค์ก็ได้เป็นภาระชุนะที่จะพิทักษ์รักษาพระองค์ให้พระชนมายุได้
 คงยืนนาน อันไม่ควรจะมีเวลาดับสูญเลย

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อ มกุฎราชกุมาร

ด้วยตามพระราชโองการของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของ
 พวกข้าพเจ้า และเป็นระకుที่สมควรจะเค็รเร็วให้สดวกได้ จึงเป
 ็นการจำเป็นที่พวกข้าพเจ้าต้องมาเฝ้าทูลลากลับไปยังบ้านเมืองของพวก
 ข้าพเจ้า

ในการที่พวกข้าพเจ้าได้เป็นราชทูตมาเจริญทางพระราชไมตรี
 คราวนี้ ไม่มีสิ่งใดที่พวกข้าพเจ้าจะถือได้ใจ เท่ากับการที่ข้าพเจ้า
 ได้รับเกียรติยศที่ได้มีโอกาศมาเฝ้าเฉพาะพระองค์ ซึ่งเป็นโอกาศ
 กระทำให้พวกข้าพเจ้าได้ไปเฝ้าทั่วทิศตวันออก ถึงพระเกียรติยศพระ
 เกียรติคุณของพระองค์ซึ่งทรงอยู่ในพระทัยอันดี โอบอ้อมอารี อัน
 เป็นสิ่งสมควรที่จะกระทำให้มนุษย์ทั้งปวงมีความรักใคร่ในพระองค์
 ทั้งสมควรที่พระองค์ได้เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าหลุยเดอ
 กรังยังนัก และเมื่อพวกข้าพเจ้าจะได้นำความไปกราบทูลต่อสมเด็จพระ
 เจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ให้ทรงทราบถึงพระเกียรติ

ยศพระเกียรติคุณของพระองค์ ทั้งกราบทูลให้ทรงทราบถึงพระ
โอรสของพระองค์แล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวก
ข้าพเจ้าก็คงจะทรงพระโสมนัสยินดียิ่งนัก เพราะพระโอรสของพระ
องค์นั้นเท่ากับเป็นประกันอันสำคัญ ว่าพระราชไมตรีในระหว่างประ
เทศฝรั่ง แลแต่ละประเทศสยามซึ่งพวกข้าพเจ้าได้มาทำความตกลงใน
ครั้ง^{๕๕} นี้ จะได้เป็นพระราชไมตรีที่จะได้สืบเนื่องอยู่ชั่วกาดนานมิได้มี
เวตาขาดสูญได้โดย

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อ มกุฎราชกุมารี

ด้วยตามที่สมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามได้
ทรงใช้ให้พวกข้าพเจ้ามาเฝ้าพระองค์นั้น มาบัดนี้ถึงเวตาแล้วที่พวก
ข้าพเจ้าจะต้องนำข่าวกลับไปกราบทูลต่อสมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระ
เจ้ากรุงสยามให้ทรงทราบ และข่าวต่าง ๆ ที่พวกข้าพเจ้าจะนำ
กลับไปกราบทูลนั้นเป็นข่าวที่จะขอพระทัยสมเด็จพระราชบิดายิ่งนัก
เพราะฉะนั้นพวกข้าพเจ้าจึงกลั้นไม่ได้ที่จะรีบร้อนนำข่าวต่าง ๆ เหล่า
นั้นไปกราบทูลต่อไป

พวกข้าพเจ้าจะมีได้ตมกราบทูลต่อสมเด็จพระราชบิดา ว่าใน
การที่พระองค์ได้พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าหลุยเสอกรังเป็นพระ
ราชดำเนิน^{๕๖} เป็นการที่พระเจ้าบรมวงศ์ได้เมตตากรุณายิ่งนัก

เพราะในข้อนี้พวกข้าพเจ้าก็ได้เห็นเป็นพยานด้วยตาของตนเองซึ่งกระทำ
ให้พวกข้าพเจ้ามีศรัทธามากยิ่งนัก แต่เมื่อพวกข้าพเจ้าได้เสด็จถวายถึงพระ
เกียรติยศพระเกียรติคุณ อันน่าพิศวงของพระองค์ ซึ่งตลอดทวีปยุโรป
ชมเชยสรรเสริญกันนั้น สมเด็จพระราชธิดาก็คงจะทรงยินดีหาสิ่งที่จะ
เปรียบไม่ได้แล้ว แต่เมื่อสมเด็จพระราชธิดาได้ทรงทราบ ว่าพระ
องค์ก็ทรงรักใคร่นับถือนั้น สมเด็จพระราชธิดาก็คงจะทรงพระโสมนัส
ยินดี อันพวกข้าพเจ้าจะหาถ้อยคำมากกราบทูลไม่ได้แล้ว

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่านคูกเคอบูร์กอยน์

ขอกราบทูลเจ้าซึ่งต่อไปวันหน้าจะเป็นเครื่องเชิดชูประดับของ
โลกนี้

ด้วยพวกข้าพเจ้าจะได้ไปทำทางไว้ในฝ่ายทิศตะวันออกสำหรับให้
ชื่อเสียงของพระองค์ ได้แพร่หลาย เพราะในไม่ช้าก็คงจะต้อง
มีเสียงเล่าถึงถึงเดชานุภาพของพระองค์ที่จะได้ไปชนะทัพศึกมา ถ้า
ในเวลานั้นพวกข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่แล้ว พวกข้าพเจ้าก็จะเห็นพยาน
ได้ว่า พวกข้าพเจ้าได้เห็นพระอภิหารด้วยตาของพวกข้าพเจ้าเอง
และถึงสิ่งใดก็ตามจะเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ชาวชนก๊กก็จะเป็นจริง
ควรเชื่อได้ เพราะพวกข้าพเจ้าเป็นพยานอยู่ในตัวแล้ว พวกข้าพเจ้า
จะได้เล่าว่า เจ้าองค์นี้พวกข้าพเจ้าได้เห็นเมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่
เวลาที่ยังทรงพระเยาว์อยู่นั้น พระลักษณะอันดีต่าง ๆ ได้ปรากฏ

อยู่ที่พระนาคและพระเนตร เพราะฉนั้นการที่ทรงกระทำต่าง ๆ ใน
ฉนั้น เป็นสิ่งที่ทรงทำได้ทั้งนั้น

สิ่งที่จะกระทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า
ทรงพระโสมนัสยินดียิ่งกว่าอย่างอื่นนั้น ก็ในข้อที่พวกข้าพเจ้าจะได้
ไปกราบทูลว่า พระองค์เป็นหลักอันสำคัญสำหรับประเทศสยาม
องค์ ๓ และพระราชไมตรีที่พวกข้าพเจ้าได้มาทำความตกลงใน
ครั้งนั้น ก็จะได้พระองค์เป็นหลักอันจะยึดถือไว้ต่อไปได้

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่านคุณดั่งยู

ขอกราบทูลเจ้าซึ่งต่อไปในวันหน้าจะได้ทำให้ศัตรูของ ประเทศ
ฝรั่งเสียใจได้รู้ถึงกำลังพระกรของพระองค์ และรู้ในความกล้าหาญ
เชี่ยวชาญของพระองค์

ด้วยการที่พวกข้าพเจ้าจะได้นำความไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้า
กรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ว่าในระหว่างที่พระองค์ยังทรงพระ
เยาว์อยู่ก็ยังมีข้อหวังได้ต่าง ๆ เพราะเหตุว่าความปรีชาสามารถ
และพระทัยโอบอ้อมอารีของพระองค์ ได้ฉายออกมาดูเป็นรัศมีฉาย
ออกมาจากกมลเมฆนั้น จะเป็นที่กระทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุง
สยามนายของพวกข้าพเจ้าได้ทรงหวังคอยฟังข่าวอภินิหารต่าง ๆ ของ
พระองค์ต่อไป เมื่อข่าวของพระองค์ได้ลือแพร่หลายออกไปแล้ว
พวกข้าพเจ้าเองจะเป็นผู้ที่มีความยินดียิ่งกว่ามนุษย์ทั้งหลายทั้งปวง

เพราะพวกข้าพเจ้าจะมีได้มีเวลาเต็มเลย ว่าพวกข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศที่ใดมาเผ่าถวายเป็นมงคลต่อพระองค์ แทนสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม นายของพวกข้าพเจ้า และที่^๑ได้รับเกียรติยศเฉพาะตัวพวกข้าพเจ้า^๒ ที่^๓ได้ประทานโอกาสให้พวกข้าพเจ้าได้มาแสดงความเคารพนับถือต่อพระองค์เช่น

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่านตุกเตอเบร์

ขอพระผู้เป็นเจ้าบันดาลพรศักดิ์ได้โปรดให้พระองค์ ได้มีไชยชนะในการทัพศึกสืบในวันหน้าต่อไป

ด้วยพวกข้าพเจ้าได้รับโอกาสที่จะได้นำข่าวพระองค์ ไปกราบทูลต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า ซึ่งเป็นข่าวแรกที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามจะได้ทรงทราบเรื่องพระองค์ และเมื่อพวกข้าพเจ้าได้ไปกราบทูลว่า พวกข้าพเจ้าเคราะห์ดีที่ได้เห็นพระองค์ประสูติมา ซึ่งนับว่าเป็นการมงคลอันดีเพราะประจวบกับเวลาที่พวกข้าพเจ้าได้เป็นราชทูตมาเจริญทางพระราชไมตรีนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามก็คงจะทรงพระโสมนัสยินดีมากจนอีก พวกข้าพเจ้าหวังใจว่าข้อเดียงอันโด่งดังของพระองค์คงจะได้ตามพวกข้าพเจ้าข้ามทะเลไปจนถึงประเทศสยาม อันเป็นประเทศซึ่งจะได้มีความนิยมนับถือในพระนามของพระองค์อยู่เต็มอเป็นนิตย์

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูล ต่อพระเชษฐาของพระเจ้าหลุยส์ ๑๔

เมื่อพวกข้าพเจ้าได้ตกลงที่จะกลับไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม
นายของพวกข้าพเจ้าแล้ว จึงได้มาเฝ้าพระองค์เพื่อกราบทูลให้ทรง
ทราบว่ ความที่รู้สึกถึงพระเดชพระคุณที่ได้ทรงพระเมตตากรุณา
แก่พวกข้าพเจ้านั้น พวกข้าพเจ้าจะมีได้เต็มเตย ทั้งจะได้ระฤกถึง
พระอชยาศัยอันดี ซึ่งเป็นสิ่งทศนทวโลกนิยมนับถืออัน ความนิยม
นับถืออัน พวกข้าพเจ้ามีความยินดีนักที่จะไปทำให้ความนิยม
ได้เพิ่มพุดทวขึ้นอีก ไม่เฉพาะแต่ในราชสำนักสยามและประเทศสยาม
แห่งเดียว แต่จะได้ให้ราชสำนักทั้งหลายในฝ่ายทิศตะวันออก ได้
นิยมนับถือทวไปหมดเหมือนกัน เพราะข่าวที่พวกข้าพเจ้าได้เป็น
ทูตมาเจริญทางพระราชไมตรีนั้น ก็คงจะดิอเชิงแซ่ไปทวทิศตะวันออก
แล้ว เพราะฉะนั้นพวกข้าพเจ้าจะได้ไปเฝ้าถึงของต่าง ๆ ที่พวกข้าพเจ้า
ได้มาพบมาเห็น และคำเฝ้าของพวกข้าพเจ้านั้นเอง ก็คงจะได้เฝ้าดิอ
เชิงแซ่ไปทวทิศตะวันออกเหมือนกัน ในข้อความต่าง ๆ ที่พวก
ข้าพเจ้าจะได้ไปเฝ้านั้น พระนามอันสูงสุดของพระองค์ก็จะต้องมีอยู่
ในนั้นด้วยเหมือนกัน เพราะพระนามของพระองค์เป็นสิ่งที่จับใจพวก
ข้าพเจ้าตั้งแต่บัดนี้ไปแล้ว และต่อไปในภายภาคหน้าจนกัปปาวสาน
พวกข้าพเจ้าคงจะมีความนอบนบนับถือพระนามของพระองค์อยู่ทุกเมื่อ

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อเจ้าหญิงมาตี

ในระหว่างเวลาที่พวกข้าพเจ้าได้มาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส เปนเวลาที่กระทำให้พวกข้าพเจ้าได้เพิ่มพูนความนับถือในพระอัยยาศัยอันดีของพระองค์ เพราะในชั้นพวกข้าพเจ้าก็ได้อ่านรู้ถึงมาจากคำบอกเล่าอยู่แล้ว ว่ามีคณินยมนับถือพระอัยยาศัยของพระองค์นัก เพราะฉะนั้นการที่พวกข้าพเจ้าได้เคิรทางอันไกลจนมาถึงทวีปยุโรป และจะต้องเคิรทางย้อนกลับไปที่ทวีปเอเชียอีกนั้น เปนการที่เบาบางโดยเหตุที่พวกข้าพเจ้าได้มีโอกาศที่จะนำพระนามของพระองค์ให้ได้ชื่อซึ่งแซ่ในประเทศอันไกลที่สุด แต่ในประเทศของพวกข้าพเจ้านั้น พวกข้าพเจ้าจะได้ไปเฝ้าถึงพระเกียรติยศพระเกียรติคุณของพระองค์ และในไม่ช้าสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้า และสมเด็จพระราชบิดาก็คงจะมีความรักใคร่ในพระองค์เท่ากับสมเด็จพระเจ้าหตุยเดอกรังทรงรักใคร่พระองค์เช่นนั้น

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อท่านдукเดอชาตรี

ในการที่พวกข้าพเจ้าจะกลับไปที่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนายของพวกข้าพเจ้าในครั้งนี้ ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้พวกข้าพเจ้ายินดีกว่าการที่พวกข้าพเจ้าจะได้นำความไปกราบทูลให้ทรงทราบ ว่าพระราชวงศ์ฝรั่งเศสกำลังดำรงอยู่ในทางเจริญ และในส่วนพระองค์นั้น พวกข้าพเจ้าได้เห็นพระอัยยาศัยซึ่งดีเกินกว่าพระชันษา และก็ยัง

กว่าคนทั้งหลายทั้งปวง เมื่อผู้ใดได้มาเห็นพระปรีชาดำริรถและ
ความกล้าหาญของพระองค์แล้ว ผู้นั้นจะต้องนึกปลื้มใจทุกคน
พวกข้าพเจ้าจะได้กราบทูลต่อองค์พระเจ้ากรุงสยามว่า การที่
ประเทศฝรั่งเศสได้มีความหวังดีในล้นพระองค์นั้นเป็นสิ่งที่สมควรยิ่ง
นัก และต่อไปในวันหน้าประเทศสยามคงจะไม่มีพระสหายที่จะด้อย
กว่าพระองค์ไปได้

ถ้อยคำที่ราชทูตสยามได้กราบทูลต่อเจ้าหญิงมาเดอแมวเซล

ด้วยพระอภัยมณีอันดีของพระองค์ซึ่งเพิ่มทิวชนทุก ๆ วันนั้น
ได้กระทำให้พวกข้าพเจ้าเกิดความนับถนอมเพิ่มชนอีก เพราะ
ความนับถนอมนั้นได้บังเกิดขึ้นแต่ครั้งแรกที่พวกข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศ
ที่ได้มาถวายบังคมต่อพระองค์อยู่แล้ว การที่พวกข้าพเจ้าจะต้อง
ทูลลาถัดไปในครั้งนี้ เป็นโอกาสที่พวกข้าพเจ้าจะได้นำข่าวเรื่อง
พระอภัยมณีของพระองค์ ไปเล่าสู่ในที่ทั้งปวงและจะได้ไปเล่า
ให้ชนชาวประเทศสยามฟัง และต่อไปบุคคลทั้งหลายจะต้องเอา
พระอภัยมณีของพระองค์เป็นเยี่ยงอย่างสำหรับให้เจ้าหญิงทั้งปวง
ได้ปฏิบัติต่อไป